

Usporedba hrvatskih i ruskih frazema koji kao sastavnicu imaju dijelove tijela

Đuran, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:663312>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za rusistiku

Diplomski sveučilišni studij ruskog jezika i književnosti; smjer: nastavnički
(dvopredmetni)

Anđela Đuran

**Usporedba hrvatskih i ruskih frazema koji kao
sastavnicu imaju dijelove tijela**

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za rusistiku

Diplomski sveučilišni studij ruskog jezika i književnosti; smjer: nastavnički
(dvopredmetni)

Usporedba hrvatskih i ruskih frazema koji kao sastavnicu imaju dijelove tijela

Diplomski rad

Student/ica:
Anđela Đuran

Mentor/ica:
Izv. prof. dr. sc. Marina Radčenko

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andela Đuran**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Usporedba hrvatskih i ruskih frazema koji kao sastavnicu imaju dijelove tijela** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 3. ožujak 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	2
2. FRAZEOLOGIJA.....	3
3. FRAZEM.....	5
3.1. Sveze riječi	6
3.2. Frazem	7
3.3. Analiza i klasifikacija frazema	8
4. SOMATSKI FRAZEMI	10
5. USPOREDBA HRVATSKIH I RUSKIH FRAZEMA KOJI KAO SASTAVNICU IMAJU DIJELOVE TIJELA	12
6. ZAKLJUČAK.....	54
7. BIBLIOGRAFIJA	56
8. SAŽETAK.....	58
9. PE3IOME	59
10. ABSTRACT	60

1. UVOD

Frazeologija je relativno mlada lingvistička disciplina koja se intenzivnije počela razvijati drugom polovicom prošlog stoljeća. Frazeologija je znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture koji se proučavaju na teorijskom planu jednog ili više jezika (Kovačević, 2012: 3). Ti ustaljeni izrazi čvrste strukture, čija je jedna ili više sastavnica izgubila svoje prvotno značenje, su osnovne jedinice frazeologije te se nazivaju frazemima (Menac, 2007: 5).

Predmet ovog diplomskog rada su hrvatski i ruski frazemi sa sastavnicom dijelova tijela, odnosno, somatski frazemi koji čine jednu od najbrojnijih skupina u frazeologiji, tj. njihova usporedba. Somatski frazemi su izrazi koji sadržavaju barem jednu sastavnicu koja se odnosi isključivo na ljudsko tijelo, pri čemu somatska sastavnica može biti unutarnji i/ili vanjski dio tijela, ali ne i apstrakcije kao što su duša ili um te tjelesne izlučevine (Kovačević, 2012: 20-21).

Za istraživanje odabrano je 80 somatskih frazema ruskog jezika kojima je pridruženo 90 hrvatskih frazema. Građa je uzeta iz *Hrvatsko-ruskog frazeološkog rječnika* te iz *Фразеологического словаря современного русского языка*, a raščlambom su obuhvaćeni frazemi koji u svom leksičkom sastavu imaju jednu od 5 imenovanih sastavnica sa dijelovima ljudskog tijela – *glava, oči, noge, ruke* te *srce*.

Rad je podijeljen u dva dijela, od kojih se u prvom dijelu iznosi teorijska podloga koja obuhvaća definiranje frazeologije i frazema te njihovih karakteristika. Nakon teorijskog dijela, slijedi središnji dio rada koji se odnosi na usporedbu hrvatskih i ruskih frazema. Odabrani korpus analiziran je s aspekta semantičke i sintaktičke strukture, podrijetla, oblika te stila.

Cilj rada je prikazati sličnosti, odnosno razlike između hrvatskih i ruskih frazema, koji kao sastavnicu imaju somatizam *glava, oči, noge, ruke* i *srce*, temeljene na frazeološkom značenju, obliku i stilu te dobivene podatke pretočiti u bojke izražene postotkom.

2. FRAZELOGIJA

Frazeologija je u prvom redu lingvistička, a zatim i kulturološka mnogoslojna disciplina koja se može proučavati iz različitih aspekata. Termin *frazeologija* dolazi od spoja grčkih riječi *phrasis* i *lógos* što znači – ‘izraz riječi/govora’, iz čega proizlaze dva značenja samog termina. Prvo značenje odnosi se na lingvističku disciplinu, tj. znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture koji se proučavaju na teorijskom planu jednog ili više jezika te drugo, koje se odnosi na ukupnost frazema raspoređenih prema različitim kriterijima, na primjer, prema komponentama određenog semantičkog polja: *somatska frazeologija* (ukupnost frazema sa somatskim komponentama), *zoonimna frazeologija* (ukupnost frazema sa zoonimskim komponentama); prema vremenskoj raslojenosti: *arhaična frazeologija* (ukupnost arhaičnih frazema); prema područnoj raslojenosti: *dijalektalna frazeologija*, *regionalna frazeologija* (ukupnost frazema koji se upotrebljavaju na određenom području); prema podrijetlu i proširenosti uporabe: *internacionalna frazeologija* (ukupnost internacionalnih frazema), *nacionalna frazeologija* (ukupnost frazema nacionalnog karaktera); *posuđena frazeologija* (prema ruskom terminu *заимствованная фразеология*; ukupnost frazema-posuđenica) itd. (Fink-Arsovski, 2002: 5).

Frazeologija nosi epitet jedne od najmlađih lingvističkih disciplina koja se kao samostalna znanost počela razvijati sredinom prošlog stoljeća, izdvajanjem iz leksikologije, pionirskim radom ruskog lingvista Viktora Vladimiroviča Vinogradova pod nazivom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku* izdanog u Moskvi 1947. godine (isto: 6).

Ovim radom frazeologija je uspostavljena kao samostalna poddisciplina u okviru ruskog jezikoslovlja te postoji usporedno s leksikologijom, čime Sovjetski Savez postaje kolijevkom slavenske frazeologije, a Vinogradov njenim utemeljiteljem, iako je istu temu nešto ranije pokrenuo Polivanov zalagavši se za njeno osamostaljenje pod objašnjenjem da bi nova disciplina, izdvojena iz leksikologije koja ima zadatak istraživati značenja pojedinih riječi, trebala istraživati značenja skupina riječi (Kovačević, 2012: 4).

Razvoj frazeologije u hrvatskom jezikoslovlju počinje 70-tih godina 20. stoljeća zahvaljujući radu Antice Menac *O strukturi frazeologizma* u kojem

autorica određuje predmet istraživanja te osnovna obilježja promatrane jezične jedinice. Iskoristivši temeljne ruske teorije Antica Menac okuplja oko sebe grupu suradnika, mahom rusista, koji postaju jezgra *Zagrebačke frazeološke škole* čiji je cilj osamostaljenje frazeologije kao jezikoslovne discipline te razvoj i promicanje hrvatske frazeologije (Fink-Arsovski, 2002: 6).

3. FRAZEM

Postojanje frazeologije kao samostalne jezične discipline, posljednjih desetljeća više nije upitna, kako kod nas, tako i u svijetu, čime se otvara problem naziva temeljne frazeološke jedinice koji proizlazi iz nepostojanja jedinstvenih kriterija za određenje iste, što dovodi do većeg broja supostojanja naziva za osnovnu jedinicu frazeologije (Kovačević: 2012: 5).

Posljednjih 30-ak godina prošloga stoljeća jezikoslovni teoretičari i leksikografi zaokupljeni su ovim problemom te u središte svog interesa stavljaju temeljnu frazeološku jedinicu koja je tijekom godina dobivala različite nazive: *kombinacija riječi* (*word-combinations*), *fiksirani izraz* (*fixed expression*), *frazalni leksem* (*phrasal lexem*), *idiom*, zbog čega danas možemo pronaći brojne nazive za osnovnu frazeološku jedinicu koji se upotrebljavaju u literaturi kao što su: *stalni izraz*, *stalni leksički kompleks*, *idiom*, *idiomatski izraz*, *idiomska fraza*, *ustaljeni izraz*, *okamenjeni izraz*, *ustaljena kolokacija*, *frazem*, *frazeološka jedinica*, od kojih su najčešće upotrebljavani nazivi: *fraza*, *frazem*, *frazeologem*, *frazeologizam* i *idiom* za koje se ispočetka mislilo da označavaju istu pojavu, no, takvo vjerovanje ispostavilo se krivim. Naime, naziv *fraza* ulazi u uporabu u američkom jezikoslovlju 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća kao izraz za svezu riječi u sintaksi; naziv *frazeologizam* pojavljuje se u ruskom jezikoslovlju te ima dva značenja: upotrebljava se kao sinonim izraza *frazeološka jedinica* te kao izraz za ekspresivne frazeološke jedinice. Termin *idiom* pojavljuje se usporedno u američkoj, ruskoj i francuskoj literaturi te se odnosi na značenje višerječnih jedinica na dvije razine (doslovno i preneseno značenje) (isto: 6-7).

Prateći svjetske trendove različitog nazivlja osnovne frazeološke jedinice ne zaostaje ni Hrvatska. U hrvatskom jezikoslovlju prevladavaju nazivi *frazeologizam* koji se upotrebljava pod utjecajem ruske frazeologije te *frazem* koji nastaje po uzoru na druge jezikoslovne nazive osnovnih jedinica jezičnog sastava (*fonem*, *morfem*, *semem*) te ubrzo potiskuje *frazeologizam* iz uporabe (isto: 7-8). Menac osnovnu jedinicu frazeologije naziva frazem (frazeologizam) kojeg definira kao stalnu svezu riječi u kojoj je jedna ili više sastavnica izgubila svoje osnovno značenje (Menac, 2007: 5).

3.1. Sveze riječi

Za bolje razumijevanje gore navedene definicije, treba objasniti što je to sveza riječi. Prema Menac, pojedina riječ se povezuje s drugim riječima, stvarajući tako sveze riječi koje su u odnosu – glavna riječ te zavisne riječi u svezi. Riječi koje tvore svezu povezane su među sobom različitim oblicima gramatičkog slaganja; njene sastavnice ili komponente mogu se slagati u nekoj od gramatičkih kategorija (u rodu, broju, padežu, licu), ali slaganje može i izostati u slučaju da glavna riječ u svezi zahtijeva određeni oblik druge sastavnice, tj. zavisne riječi (Menac, 2007: 9).

Prema značenju sveze mogu biti slobodne i frazeološke. U slobodnim svezama svaka sastavnica (riječ, leksem) zadržava svoje značenje zbog čega ukupno značenje sveze jest kombinacija pojedinih značenja sastavnica koje tvore tu svezu. Ovakve sveze se stvaraju u govornom procesu na način da govornik slobodno bira sastavnice, tj. riječi prema značenju koje želi dati svojoj svezi. Na primjer, *pisati pismo*, u kojoj svaka sastavnica zadržava svoje značenje te govornik tijekom govornog procesa odlučuje hoće li *pisati knjigu*, *pisati zadaću*, *pisati e-mail*, *pisati članak* ili nešto drugo, ovisno o potrebi govora (isto: 9-10).

S druge strane, u frazeološkim svezama dolazi do promjene, tj. gubitka značenja svih ili nekih sastavnica pa ukupno značenje sveze ne proizlazi iz značenja pojedinih sastavnica koje tu svezu čine. Za razliku od slobodnih sveza, koje govornik sastavlja, frazeološke sveze se koriste kao gotove, cjelovite jedinice koje ne nastaju u govornom procesu, nego su govorniku unaprijed poznate, tj. zadane. Na primjer, frazeološka sveza *sve u šesnaest* – govornik ju ne sastavlja, već je kao takvu dobiva u gotovom obliku, što znači da ne može mijenjati njene sastavnice (isto: 9-10).

No, opća čvrstina strukture ne znači da su u svim frazemima sve sastavnice nezamjenjive. Naprotiv, kod nekih se frazema jedna sastavnica može zamijeniti sinonimom, npr. *časna (poštena) riječ* ili semantički bliskom riječju, npr. *dobiti po njušci (zubima)*. Međutim, zamjena, također, može biti riječ koja nije nimalo bliska po značenju; štoviše, uzimaju se riječi suprotnog značenja, ali time frazem ne mijenja značenje, npr. *gdje je bog (vrag) rekao laku noć*. Do zamjene, također, može doći zbog promjene gramatičkog, a ne leksičkog, značenja u kojima se

koriste izmjene glagola svršenog i nesvršenog vida, npr. *primiti / primati k srcu* te promjene gramatičkih oblika (deklinacija, konjugacija, rod, itd.), npr. *branio se (branit ću se) rukama i nogama; moja (njegova) desna ruka*. Navedene zamjene imaju strogo određene granice, tj. leksičke zamjene su ograničene, dok gramatičke ne unose semantičke promjene (isto, 2007: 12-15).

Bitno je, također, napomenuti da sveze riječi nisu isključivo ili slobodne ili frazeološke. Naime, potpuno identična sveza s istim sastavnicama, rasporedom i tipom povezanosti može nastupati i kao slobodna i kao frazeološka. Kao primjer jedne takve sveze je sveza glagola i imenice *oprati uši*. U slobodnoj svezi obje sastavnice zadržavaju svoje osnovno značenje, a sveza predstavlja zbroj tih značenja (*oprati* – ‘očistiti pranjem’, *uši* – ‘dio tijela, organ sluha’), dok je u frazeološkoj svezi došlo do promjene značenja obiju sastavnica – sastavnice se desementiziraju (semantički preoblikuju), a sveza kao cjelina dobiva novo, cjelovito značenje – ‘ukrotiti, kazniti ukorom’. Je li veza slobodna ili frazeološka pokazat će situacija ili širi kontekst te će o tome ovisiti upotreba sveze. Ujedno, frazeološka sveza naziva se i frazemom (isto: 10-11).

Velik broj frazema nastalih na bazi slobodnih sveza karakterizira slikovitost koja je direktno vezana za desementizaciju, proces semantičke pretvorbe frazeoloških sastavnica. Desementizacija može biti potpuna ili djelomična. Potpuna desementizacija se očituje u semantičkoj preoblici svih komponenti u sastavu frazema, tj. frazeološko značenje izraženo je na posve drugačiji način, dok u djelomičnoj desementizaciji samo dio komponentata izgubi svoje prvotno leksičko značenje, a nedesementizirani dio najčešće određuje frazeološko značenje; na primjer, *raditi na crno* – ‘ilegalno raditi’ (Fink-Arsovski, 2002: 6-7).

3.2. Frazem

Frazem, kao što je već navedeno, je osnovna jedinica frazeologije. Sastoji se od najmanje dvije sastavnice koje karakterizira čvrsta struktura i cjelovitost. Ne stvara se u govoru, nego se kao usvojena ili naučena cjelina uključuje u diskurs iz čega proizlazi njegova ustaljenost, tj. reproduktivnost. Postaje dio rečeničnog ustrojstva ili se koristi kao zasebna rečenica čiji je poredak sastavnica stabilan. Također, svojstvena mu je ekspresivnost i konotativno značenje (Fink-Arsovski,

2002: 6-7). Frazem ima dvije granice od kojih je donja granica *frazem fonetska riječ*, a gornja granica *frazemska rečenica*. Ono što se nalazi između ove dvije krajnosti jest najbrojnija skupina koju čine *frazemske sveze riječi* – sveza dviju ili više punoznačnih riječi, koje mogu biti popraćene nepunoznačnim riječima (Kovačević, 2012: 12-25, Menac, 2007: 15).

3.3. Analiza i klasifikacija frazema

Tri su osnovna načina na koji možemo analizirati frazeme, pa tako razlikujemo semantičku, sintaktičku i strukturnu analizu. Semantička analiza bavi se frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja, motiviranošću te porijetlom frazema. Sintaktička se analiza bavi uključivanjem frazema u rečenično ustrojstvo, određivanjem njegove funkcije, dok se strukturna analiza bavi formalnom stranom (određivanje opsega, leksičkog sastava i sintaktički glavne komponente frazema) (Fink-Arsovski, 2002: 8).

Kada govorimo o klasifikaciji frazema, mislimo ponajprije na aspekt njihova podrijetla, oblika te stila.

Promatrajući frazeme s aspekta podrijetla, možemo izdvojiti dvije osnovne skupine: nacionalne frazeme i posuđene frazeme. Nacionalni frazemi nastali su u krilu jednog jezika te pokazuju specifične osobine jednog naroda. U ovoj skupini frazema pojavljuju se zemljopisni nazivi, odrazi nacionalne filozofije koji su često neprevodivi te pri prevođenju na dugi jezik zahtijevaju dodatno objašnjenje (Menac, 2007: 83). Posuđeni frazemi nastali su u drugom jeziku, ali su se u većoj ili manjoj mjeri prilagodili jeziku primatelju. Ovakvi frazemi mogu biti posuđeni u izvornom ili prevedenom, tj. preinačenom obliku te je njihovo podrijetlo jasno decidirano jezikom iz kojeg potječu ili užim izvorom kao tekstom gdje su prvotno upotrijebljeni (isto).

Iz svega rečenog može se zaključiti da izvor frazema igra glavnu ulogu u određivanju ovog aspekta pa prema tome, frazemi mogu biti uzeti iz raznih izvora kao npr. iz narodne književnosti (*Ero s onoga svijeta; vila Ravijola; čiča miča, gotova je priča*), iz različitih područja ljudske aktivnosti (*svesti na zajednički nazivnik, kratak spoj*), iz glazbe (*davati ton, svirati prvu violinu*), iz sporta (*niski*

udarac, greška u koracima, dobiti žuti karton), iz pomorstva (*punim jedrima naprijed, dići sidro, uploviti u mirnu luku*), iz kartaškog žargona (*staviti sve na jednu kartu, držati banku*), iz žargona mladih (*dobiti topa*) (isto: 16-17).

Promatrajući frazem s aspekta oblika, postavlja se pitanje kakav od tri osnovna oblika unutar granica frazem dobiva. Kao što je već rečeno, donja granica je fonetska riječ koja je definirana svezom jedne samostalne, naglašene riječi (punoznačnice) i jedne ili više nesamostalnih, nenaglašenih riječi (nepunoznačnica) koje zajedno čine naglasnu cjelinu, na primjer *bez daljnjega; ispod časti; među nama*; itd. Gornja granica fonema je fonemska rečenica koja može biti prosta (*u tom grmu leži zec*) te složena – dijeli se na neovisno složenu (*na jedno uho uđe, a na drugo izađe*) i zavisno složenu rečenicu (*trla baba lan da joj brže prođe dan*). Ono što se nalazi između dviju granica i čini najbrojniju skupinu jest najčešći oblik frazema – skup riječi koji predstavlja „svezu dviju ili više samostalnih riječi uz pomoćne riječi ili bez njih“ (Menac, 2007: 18). Kod aspekta oblika može nas zanimati i leksički sastav u kojem neki dijelovi mogu biti izostavljeni ili međusobno zamjenjivi, najčešće sinonimima, ali ne i nužno (isto: 17-19).

Frazemi se, također, mogu promatrati s aspekta pripadanja različitim jezičnim stilovima među kojima trebamo razlikovati stilski neutralnu frazeologiju, koja se upotrebljava u svim jezičnim stilovima bez ekspresivno-emocionalnog nijansiranja (*od riječi do riječi; od jutra do mraka*), od razgovornog stila koji je karakterističan za svakodnevno neusiljeno usmeno izražavanje (*kud puklo da puklo; s konja na magarca*) čija je snižena varijanta vulgarni, frazeologijom bogat, stil (*začepi gubicu; otegnut papke; ići na jetra*) (isto: 19-20).

Upotrebom određenih frazema slušatelj dobiva dodatne informacije o stavu govornika, iz čega se iščitavaju dodatna konotativna značenja: odobravanje, neodobravanje, humor, svečani ton i dr. (Menac, 2007: 20). Uporaba određenih frazema proizlazi iz čovjekova ukupnog znanja o svijetu te frazemi kao takvi utjelovljuju njegov konceptualni sustav. U čovjekovoj svijesti pohranjen je veliki broj konvencionalnih slika o svijetu koji nas okružuje, te su slike podsvjesne te ih čovjek nosi cijelog života, a bitne su za nastanak novih frazema i za razumijevanje postojećih (Kovačević, 2012: 15).

4. SOMATSKI FRAZEMI

Somatski frazemi čine jednu od najbrojnijih skupina frazema u frazeologiji. U tu skupinu ubrajaju se frazemi koji za barem jednu sastavnicu imaju dio tijela, a njihovo proučavanje doprinosi boljem razumijevanju i uspostavljanju odnosa između jezika i kulture (Kovačević, 2012: 16).

Određenju somatskih frazema pristupa se na različite načine pa tako jedni frazeolozi somatskim frazemima smatraju samo frazeme koji za sastavnicu imaju dio ljudskog tijela, drugi u tu skupinu uključuju frazeme sa životinjskim dijelovima tijela, dok treći iz skupine isključuju unutarnje organe, one koje se ne nalaze na površini ljudskog tijela. Neki frazeolozi u skupinu somatskih frazema uključuju frazeme koji za sastavnicu imaju um ili dušu. Bez obzira na različite kriterije određivanja somatskog korpusa, svi se znanstvenici slažu oko zaključka da somatski frazemi pokazuju emocionalne i mentalne sposobnosti čovjeka te različite postupke ljudi koji su odraz ljudskih stavova prema unutarnjem čovjekovu svijetu (isto).

Somatski frazemi nastaju frazeologizacijom slobodnih skupova riječi ili sintagma, koji se zbog česte uporabe i metaforičnosti koriste kao ustaljeni i neslobodni leksički spojevi (npr. *sklopiti oči*, *držati jezik za zubima*). Metaforičkim putem osnovno značenje nefrazeologizirane sintagme postaje specifičan znak, tj. ekspresivan naziv za pojavu, djelatnost ili situaciju. Ljudsko tijelo samo po sebi je univerzalija te daje malo prostora za mogućnost variranja u jezicima. Kao sastavnice somatskih frazema dijelovi ljudskog tijela upotrebljavaju se zajedno s njihovim tradicionalnim funkcijama i simbolikom. Iako ljudsko tijelo u svim jezicima ima iste funkcije, njihova simbolika kulturološki je određena (isto: 16-17).

Prema definiciji Barbare Kovačić, „somatski frazemi su frazemi koji na planu izraza sadržavaju barem jednu somatsku sastavnicu (primarnu ili sekundarnu), koja se odnosi isključivo na ljudsko tijelo“ (Kovačević, 2012: 20). Pri čemu somatska sastavnica može biti unutarnji i vanjski dio tijela, ali se u somatske frazeme ne ubrajaju apstrakcije (duša, um), tjelesne izlučevine (znoj, suza), kao ni geste koje nisu dobile samostalno frazemsko značenje (isto: 20-21).

U ovom radu analizirat će se jedan dio korpusa somatskih frazema, a to su frazemi koji kao sastavnicu imaju sljedeće dijelove ljudskog tijela: *glava / голова*,

ruka / рука, noga / нога, oko / глаз i srce / сердце. To je najbrojnija skupina hrvatskih i ruskih somatskih frazema zabilježenih u Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku.

5. USPOREDBA HRVATSKIH I RUSKIH FRAZEMA KOJI KAO SASTAVNICU IMAJU DIJELOVE TIJELA

GLAVA – ГОЛОВА

Imenica *glava*, tj. *голова* etimološki potječe od praslavenske riječi *golva* (HJP, 2019). Glava predstavlja „prednji, ponešto odvojeni dio tijela bilateralno simetričnih životinja, u kojem su smješteni prednji dio središnjega živčanog sustava, osjetni organi te prednji dijelovi probavnog i dišnog sustava“ (Hrvatska enciklopedija, 2019). U rječnicima simbola *glava* se određuje kao simbol nadmoći u upravljanju, naređivanju i prosvjetljivanju što je u stvarnosti čini najvažnijim dijelom ljudskog tijela koji upravlja ljudskim postojanjem. Kao takva je sjedište intelekta, snova i emocija, iz čega proizlazi da je glava simbol objave duha, dok je tijelo objava materije (Kovačević, 2012: 107).

Бедовая голова

Imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te je konotativnog značenja sa značajkom neodobravanja. Izraz pripada razgovornom stilu, a sadrži ironični prizvuk te se koristi za opisivanje ‘pojedinca s naizgled odsutnim osjećajem straha, koji stalno traži i pronalazi avanture, često poprilično opasne za sebe’. Također, označava ‘osobu pretjerano zagrijanu za neku ideju, ideologiju ili zamisao, zanesenjaka’. U ruskom jeziku, prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u upotrebi su i frazemski sinonimi *горячая голова*, *буйная голова* (*баишка*) za prvo te *бесшабашный человек* za drugo značenje (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 101).

Hrvatski ekvivalent je *usijana glava*, sa značenjem ‘glava puna ludosti’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 148), iz čega iščitavamo potpunu podudarnost hrvatskog i ruskog frazema zbog iste semantičke i sintaktičke strukture.

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Без головы

Ovaj imenički frazem sa strukturom fonetske riječi negativne je konotacije, a upotrebljava se u značenju ‘neinteligentna, tupoglava, priglupa osoba’. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu.

Ovaj ruski frazem nema hrvatskog ekvivalenta.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u genitivu.

Без царя в голове

Ovaj imenički frazem sa strukturom sveze riječi ima konotativnu značajku neodobravanja. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu kada se govori o ‘nepromišljenom, ludom, tj. neinteligentnom čovjeku ograničenog uma koji nema jasnih pravila ni načela’. Izraz ima sinonim, a glasi: *глуп как сивый мерин*. Zanimljivo kod ovog frazema je to što je njegov potvrdni parnjak potpuno drugi frazem – *голова (котелок котёл) варит (варила)* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 249), no može se i upotrebljavati frazem *быть с царём в голове* (isto), dok se u hrvatskom jeziku samo mijenja glagol iz negativnog u potvrdni oblik, tj. *nemati* u *imati*, a sve ostale leksičke sastavnice frazema ostaju iste. Potvrdni izraz se koristi za izražavanje odobravanja, a upotrebljava se za isticanje ‘dobrih mentalnih sposobnosti kod osobe ili skupine ljudi te njihove snalažljivosti’. Izraz se temelji na metafori gdje glava predstavlja spremnik, a sol to nešto što bi taj spremnik trebalo popuniti – u ovom slučaju pamet (Kovačević, 2012: 146-147).

Hrvatski ekvivalent je *nemati soli u glavi* (HJP, 2019), što ova dva frazema svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti. Ekvivalenti imaju isti somatizam – *glava*, ali ostale leksičke sastavnice nisu iste. Hrvatski izraz umjesto ruskog prijedloga *без* koristi glagol *imati* u negativnom obliku te rusku imenicu *царь* zamjenjuje imenicom *sol*.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u genitivu + prijedlog + imenica u lokativu.

Биться головой о стенку (стену)

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz ima izražajno konotativno značenje – ‘učiniti sve što je moguće kako bi se branili vlastiti interesi,

pokušati svim sredstvima postići svoje ciljeve'. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a također, se može upotrebljavati pri opisivanju čovjekova stanja ekstremne frustracije ili očaja. Okrugle zagrade ukazuju na dopuštenost leksičkog variranja.

Hrvatski ekvivalent je *ići glavom kroz zid* sa značenjem 'ponašati se tvrdoglavo, ne obazirati se na stvarne mogućnosti uspjeha' (HJP, 2019). Izraz u svom semantičkom talogu ima sliku čovjeka koji silom želi savladati prepreku (Kovačević, 2012: 153). Ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u instrumentalu + prijedlog + imenica u akuzativu.

Вбивать (вбить) в голову (в бабку) кому что

Glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu te sadrži konotativnu značajku neodobravanja. Izraz ima značenje 'uporno nastojanje osobe da, konstantnim ponavljanjem rečenog, uvjeri drugu osobu u nešto, tj. da osoba silom nameće svoje misli nekome, prisiljavajući drugu osobu da zapamti nešto'. Frazem dopušta leksičko variranje na što upućuju leksičke varijante naznačene u okruglim zagradama.

Hrvatski ekvivalent je *utuviti / utuvljavati u glavu* komu što, sa značenjem 'uporno nastojati da tko nauči, sazna ili prihvati što' te 'silom nametati svoje misli komu' (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 148), što upućuje na potpunu podudarnost hrvatskog i ruskog frazema u sintaktičkoj i semantičkoj strukturi.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u akuzativu.

Вертится в голове

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a ima značenje 'ne sjećati se nečeg dobro poznatog – poznatog, ali zaboravljenog u tom trenutku' unatoč svim naporima da se prisjeti, odnosno da je nešto 'stalno prisutno u mislima'. U ruskom jeziku nailazimo i na varijantu *вертится на языке* у кого что.

Hrvatski ekvivalent je *na vrhu jezika* je komu što, sa značenjem 'ne može se trenutno sjetiti tko čega, ispalo je iz sjećanja komu što' (isto: 680). Hrvatski izraz

ima strukturni oblik frazemske rečenice s neizrečenim subjektom (Kovačević, 2012: 60), iz čega se uočava nepodudarnost hrvatskog i ruskog frazema. Hrvatski frazem nema glagolsku sastavnicu, a razlika se uočava i među imeničkim sastavnicama. Naime, u ruskom frazemu upotrebljen je somatizam *голова*, dok se u hrvatskom frazemu upotrebljava *jezik* kao somatizam, ali to ne utječe na značenje oba frazema jer je ono isto.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u akuzativu.

Выбрасывать (выбросить) дурь из головы

Glagolski frazem ekspresivnog izričaja ima strukturni oblik sveze riječi, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Njime se u prenesenom značenju želi istaknuti ‘odustajanje od bilo koje loše navike ili sklonosti’, tj. želi se ukazati na ‘odabir pravog puta’. Vidski parnjak u okruglim zgradama ukazuje na upotrebu oba vida.

Ovaj ruski frazem nema hrvatskog ekvivalenta.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + prijedlog + imenica u genitivu.

Гладить (погладить) по головке кого

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu, a sadrži konotativnu značajku odobravanja. Izraz se upotrebljava za izricanje ‘pohvale, odobravanja ili poticaja’. Također, frazem može imati konotativno značenje neodobravanja, ukoliko je čestica *не* dio leksičke strukture frazema pa se u tom slučaju frazem upotrebljava za izricanje ‘osude, kazne ili prepuštanja pozicije nekom drugom’. Okrugle zgrade upućuju na korištenje oba vida, a redoslijed sastavnica u frazemu nije fiksiran. U ruskom jeziku u potrebi je i frazemski sinonim *давать пощечку кому* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 76).

Hrvatski ekvivalent je *ići niz dlaku* komu, sa značenjem ‘ugađati komu, ne suprostavljati se komu ni u čemu, povlađivati komu’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 95). Iz navedenog je vidljiva nepodudarnost hrvatskog i ruskog frazema. Oba frazema imaju strukturu glagol + prijedlog + imenica, ali u ruskom frazemu se upotrebljava somatizam *голова* za imeničku sastavnicu, dok se u

hrvatskom koristi imenica *dlaka* koja se ne ubraja u somatizme, čime hrvatski ekvivalent ne spada u korpus somatskih frazema.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u dativu.

Голова забита у кого чем

Ovaj frazem se upotrebljava u razgovornom stilu i ima strukturni oblik frazemske rečenice. U prenesenom značenju izraz označava ‘osobu vrlo zabrinutu za nešto ili nekog, osobu opterećenu nepotrebnim informacijama koje zaokupljaju njezinu pažnju’. U ruskom jeziku se, također, upotrebljava i sinonim *мрецим голова у кого от чего* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 100).

Hrvatski ekvivalent je *puna je glava* komu čega, sa značenjem ‘zaokupljen je brigama, problemima’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 145), što upućuje na djelomičnu podudarnost ekvivalenata. U frazemima se koristi isti somatizam *голова*, tj. *glava*, a razlika se uočava u strukturi leksičkih sastavnica hrvatskog frazema koju čine pridjev te pomoćni glagol *biti*. Također, hrvatski ekvivalent ima strukturni oblik dvodijelne rečenice u kojoj su izrečeni subjekt i predikat (Kovačević, 2012: 58).

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagolski prilog.

Голова идѣт (пошла) кругом чья, у кого

Ovaj frazem upotrebljava se u razgovornom stilu te ima strukturni oblik frazemske rečenice. U prenesenom značenju izraz se upotrebljava u dva slučaja; u prvom – kada ima značenje ‘osjećati laganu glavobolju, vrtoglavicu (od umora)’ te u drugom – za izražavanje ‘nemogućnosti jasnog, racionalnog razmišljanja i prosuđivanja zbog obavljanja više poslova istodobno ili zbog nekakve zabrinutosti koja mori osobu’. U ruskom jeziku upotrebljavaju se i sinonimi *работы по горло, руки не доходят до чего* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 99).

Hrvatski ekvivalent je *ne znam (ne znaš itd.) gdje mi je glava*, sa značenjem ‘netko je prezaposlen, ima mnogo posla, briga itd.’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 142). Ekvivalenti spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti zbog razilaženja u sintaktičkoj i semantičkoj strukturi – dodirna točka im je somatizam *голова*, tj. *glava*, a razlika se uočava u dodatnim leksičkim sastavnicama koji čine hrvatski frazem. Osim navedenog somatizma te glagolske

sastavnice, hrvatski frazem upotrebljava osobnu zamjenica u dativu te mjesni prilog, a ima strukturni oblik složene rečenice (Kovačević, 2012: 62).

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagol + imenica u instrumentalu.

Давать (дать) голову <на отсечение> кому, в чем

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a njime se izražava ‘apsolutno povjerenje u nešto, potpuno jamstvo za nešto ili nekoga’ te ‘jamstvo za vjerodostojnost nečega’. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *ручатся головой* te *дать / давать руку на отсечение* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 97).

Hrvatski ekvivalent je *dati / davati glavu*, sa značenjem ‘jamčiti, biti siguran, biti uvjeren’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 137), što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Tome u prilog ide i strukturni oblik hrvatskog frazema koji je, također, strukturni oblik frazemske rečenice, ali s neizrečenim subjektom (Kovačević, 2012: 60) U hrvatskom, kao i u ruskom, jeziku, upotrebljava se i frazem sa somatizmom *ruka – dati / davati (staviti / stavljati) ruku u vatru <za koga>*, sa značenjem ‘jamčiti, garantirati <za koga, da...>, imati puno povjerenje <u koga, da...>’ (isto: 508). U temelju oba frazema je slika odsijecanja glave ili ruke kao pridavanje žrtve najvećom vrijednosti koju čovjek ima, a to je život (Kovačević, 2012: 244).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

Дубовая голова (башка)

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a upotrebljava se u razgovornom stilu te ima prizvuk prezira. Izraz ima negativnu konotaciju zbog metonimije kojom se glava povezuje sa hrastom, tj. tvrdoćom po kojoj je drvo poznato, a sam izraz označava ‘glupu osobu koja teško shvaća i povezuje stvari, neznalicu, budalu’. Zanimljivo kod ovog frazema je to što ne postoji oblik frazema u množini, tj. upotrebljava se samo u obliku jednine.

Hrvatski ekvivalent je *tvrde glave*, sa značenjem ‘priglup, onaj koji teško shvaća’ (HJP, 2019). Također, izraz se može odnositi i na ljudsku tvrdoglavost kao jednu od osobina koje određuju karakter osobe, iz čega se tvrdoća povezuje sa nedokazivosti (Kovačević, 2012: 165). Ruski i hrvatski ekvivalent imaju istu semantičku i sintaktičku strukturu što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Osim ovog, u hrvatskom jeziku upotrebljava se i frazemska varijanta *glup kao panj (tele, noć, konj)* koji također označava ‘tupu osobu slaba shvaćanja, osobu bez inicijative’ (HJP, 2019).

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Забивать (забить) голову кому чем

Glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a ima značenje ‘preopteretiti svoju, ili tuđu, memoriju nekom informacijom ili znanjem (obično nepotrebnim)’, ali ujedno i ‘biti opterećen brigama, dužnostima, mislima o nekome’. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a u ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *напихать / напихивать голову кому чем* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 98).

Hrvatski ekvivalent je *napuniti / puniti glavu* komu <čime>, sa značenjem ‘zaraziti koga lošim mislima’ (HJP, 2019) ili ‘nametati komu određene misli, nagovarati koga na što neptrebno’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 141), što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti u semantičkoj i sintaktičkoj strukturi. U hrvatskom jeziku se, također, upotrebljava i frazemski sinonim sa somatizmom *uši – napuniti / puniti uši*, sa značenjem ‘nametnuti nekome određene misli, opskrbiti koga suvišnim ili proizvoljnim informacijama ili poluistinama’ (HJP, 2019). Za ovaj hrvatski ekvivalent, postoji, također, i ruski izraz sa istim somatizmom – *надуть / дуть в уши кому о чём* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 98).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

Как снег на голову

Imenički frazem, koji se upotrebljava u razgovornom stilu, ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz se upotrebljava pod značenjem ‘potpuno neočekivano,

iznenada, niotkuda doći ili se pojaviti’ gdje je taj posjet za drugu osobu neplaniran i nepredviđen. Također, izraz se može odnositi i na neočekivanu vijest ili događaj.

Hrvatski ekvivalent je *kao grom iz vedra neba*, sa značenjem ‘potpuno neočekivano, iznenada’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 166), što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu nepodudarnih frazema zbog njihove različite sintaktičke strukture. Iz navedenog je vidljivo da hrvatski ekvivalent ne upotrebljava nikakav somatizam – dok u ruskom snijeg pada na glavu, u hrvatskom grom sijeća iz vedra neba.

Tip frazeološke sveze je čestica + imenica u nominativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

Посыпать голову пеплом

Frazem kojim se izražava ‘prepuštanje tugi zbog nesreće ili žalosti’ te ‘pokajničko priznanje svoje krivnje’. Spada u glagolske frazeme strukturnog oblika sveze riječi, a upotrebljava se u književnom stilu. Izraz je biblijsko-crkvenog podrijetla, preuzet iz Starog zavjeta, a pripisuje se biblijskoj tradiciji židovskog narodnog običaja posipanja pepela ili zemlje na glavu, oplakujući tako svoju nesreću ili svoje najmilije¹. Taj je običaj bio svojstven i drugim narodima Istoka i Juga.

Hrvatski ekvivalent je *posipati glavu <pokajničkim> pepelom*, sa značenjem ‘kajati se zbog učinjenih nedjela’ (HJP, 2019). Obzirom na podrijetlo frazema, ova dva ekvivalenta pripadaju skupini frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + imenica u instrumentalu.

Рыба гниет с головы

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice. Izraz nosi značenje ‘od pretpostavljenih dolaze nevolje, kriva je nesposobnost onih koji zapovijedaju ili upravljaju’. Izraz dolazi od latinskog „*Piscis primum a capite foetet*“ što bi u doslovnoj interpretaciji značilo – ‘riba počinje mirisati od glave’.

¹ „Mordokaj doznade za sve što se dogodilo: razdera na sebi haljine, navuče kostrijet, posu se pepelom i prođe posred grada kukajući glasno i gorko“ (Biblija, Est 4, 1)

Hrvatski ekvivalent je *Od glave riba smrdi* (HJP, 2019) što ukazuje na potpunu podudarnost ekvivalenata u svojim sintaktičkim i semantičkim strukturama.

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagol + prijedlog + imenica u genitivu.

ОЧИ – ГЛАЗА

Oči su parni organ osjetila vida kod čovjeka i životinja, organ koji opaža svjetlost. Očima percipiramo svijet oko sebe, a njihova simbolika je veoma razvijena. Oči mogu predstavljati vidovitost i vrata u ljudsku dušu, kao i inteligenciju, moral, savjest te istinu, a često se smatra i za simbol intelektualnog opažanja. Tumačenje simbolike kulturološki je definirano pa tako u zapadnjačkoj kulturi gledanje sugovornika u oči se smatra kao običaj kojim se pokazuje poštovanje. Međutim, u azijskoj kulturi ili kulturama Srednjeg istoka, taj isti čin se smatra neprimjerenim, dok se spuštanjem pogleda ukazuje na poštovanje, skromnost ili pokornost (Kovačević, 2012: 108).

Быть бельмом на глазу у кого

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz je negativne konotacije sa značenjem ‘prepreka, velika smetnja, nešto što iritira, ide na živce, što je odbojno i bolno’. Izraz se upotrebljava samo u obliku jednine.

Hrvatski ekvivalent *bitti trn u oku* kome, sa značenjem ‘smetati kome, izazivati zavist’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 624), u potpunosti odgovara ruskom frazemu u semantičkoj i sintaktičkoj strukturi što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. U temelju izraza je slika koja prikazuje oko, najosjetljiviji organ, kojem osnovnu funkciju vida ugrožava veoma oštar objekt, a to je trn (Kovačević, 2012: 267).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u instrumentalu + prijedlog + imenica u lokativu.

В оба глаза смотреть

Ovaj glagolski frazem ekspresivnog izričaja karakterističan je za razgovorni stil. Izraz ima strukturni oblik sveze riječi, a nosi značenje ‘napeto, vrlo pažljivo’ (gledati, slijediti)’. Osim ovog, u ruskom jeziku se još upotrebljavaju i frazeološki sinonimi *с открытым глазами, отдавая себе <полный> отчёт* в чем (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 196).

Hrvatski ekvivalent je *otvorenih očiju*, sa značenjem ‘pomno, pažljivo, promišljeno’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 392). Ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti. Izrazi se poklapaju u semantičkoj strukturi te im je zajednička sastavnica somatizam *glaza*, tj. *oči*, dok se ostale leksičke sastavnice ne podudaraju. Hrvatski frazem je imenički s drugačijim tipom frazeološke sveze od onog koji ima ruski frazem.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + broj + imenica u akuzativu + glagol.

Вырастать (вырасти) в глазах

Glagolski frazem koji se upotrebljava u razgovornom stilu i ima strukturni oblik sveze riječi. Ovim se izrazom u prenesenom značenju želi istaknuti ‘promjena mišljenje na bolje nauštrb nekog čina’, tj. ‘steći poštovanje drugoga te postati cjenjeniji’. Frazem se temelji na metafori prema kojoj rast ima značenje uzdizanja nekoga ili nečega.

Hrvatski ekvivalent *porasti (narasti) / rasti u čijim očima*, sa značenjem ‘steći čije poštovanje, dobiti na ugledu, postati cjenjeniji kod koga’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 390), sintaktički i semantički odgovara ruskom frazemu što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti .

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u lokativu.

Глаз на глаз

Imenički frazem ustarijelog oblika koji ima značenje ‘nasamo, bez svjedoka ili istomišljenika, udvoje, licem u lice’. Izraz ima strukturni oblik sveze riječi, a u ruskom jeziku se upotrebljavaju i frazemski sinonimi *с глазу на глаз, один на один, между (меж) четырёх глаз, тет-а-тет* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 197).

Hrvatski ekvivalent *u četiri oka* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 395), iste je semantičke strukture, tj. značenja kao i njegov ruski ekvivalent, no ova dva frazema nemaju istu sintaktičku strukturu što ih svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti zbog zajedničkog somatizma – *oči* – te razlike u ostatku leksičkih sastavnica.

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

Глазом моргнуть не успеешь

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice te se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima značenje ‘nemati vremena da se nešto shvati ili razmisli’ te ‘nemogućnost reagiranja na to što se događa, uzimajući u obzir brzinu događaja’, odnosno, ‘nešto se odigralo neočekivano i velikom brzinom’ (o brzom, trenutnom događaju). Izraz se temelji na metafori gdje se treptaj, kao brza i kratka radnja, uzima kao mjerilo vremena. U ruskom jeziku se još upotrebljava i frazem *ахнуть не успеешь* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 194) gdje uzdah predstavlja vremenski period.

Hrvatski ekvivalent je *dok (što) bi okom trepnuo* ili *dok okom trepneš*, strukturnog oblika zavisne rečenice (Kovačević, 2012: 62) te značenjem ‘velikom brzinom, začas, gotovo istog trena’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 388), što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je imenica u instrumentalu + glagol + čestica + glagol.

Есть (поедать) глазами кого

Ovaj glagolski frazem se upotrebljava u razgovornom stilu te ima strukturni oblika sveze riječi. Preneseno značenje izraz je ‘ne ispuštati nekoga iz vidnog polja’, odnosno, ‘neprekidno, stalno, netremice te pažljivo gleda nekoga ili nešto’.

Hrvatski ekvivalent *gutati (proždirati) očima* koga, što, sa značenjem ‘požudno gledati koga, što, ne ispuštati iz vidnog polja koga, što’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 389), iste je semantičke i sintaktičke strukture kao i ruski frazem što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u instrumentalu.

За глаза [говорить, смеяться]

Imenički, odnosno glagolski, frazem ima strukturni oblik fonetske riječi. Izraz ima negativnu konotaciju sa značajkom neodobravanja, a upotrebljava se u značenju – ‘u odsutnosti (suditi, karakterizirati, ogovarati itd.)’. Izraz pripada razgovornom stilu.

Hrvatski ekvivalent je *[govoriti, raditi] iza leđa*, sa značenjem ‘bez znanja, u odsutnosti, potajno’ (HJP, 2019). Iako istog značenja, ova dva ekvivalenta

spadaju u skupinu nepodudarnih frazema. Izrazi imaju istu frazeološku svezu, a razlika se uočava u odabiru imeničke sastavnice. Naime, u frazemima su upotrebljeni različiti somatizmi – u ruskom *глаза*, u hrvatskom *leđa*.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u akuzativu [+ glagol].

За прекрасные глаза

Ovaj imenički frazem upotrebljava se u razgovornom stilu, a ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz ima ironičan prizvuk te se upotrebljava u značenju – ‘nezasluženo, dobiveno ili postignuto iz suosjećanja prema nekome’. U ruskom jeziku upotrebljavaju se i frazemski sinonimi *ради (для) прекрасных глаз, за так* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 195).

Hrvatski ekvivalent je *na (za) lijepe oči*, sa značenjem – ‘bez jamstva, iz usluge, tek tako’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 390). Hrvatski i ruski frazem imaju istu sintaktičku i semantičku strukturu te zbog toga spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u akuzativu + imenica u akuzativu.

Закрывать (закрывать) глаза на что, перед чем

Glagolski frazem koji se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima strukturni oblik sveze riječi te je negativne konotacije. Značenje izraza je ‘namjerno ne uočavati nešto, ignorirati te zanemarivati evidentne činjenice zbog nedostatka volje ili zbog vlastitog interesa’. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *смотреть сквозь пальцы*.

Hrvatski ekvivalent je *zatvoriti / zatvarati oči* pred čim, sa značenjem ‘namjerno ne uočavati što, ne htjeti se suočiti sa činjenicama’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 396), što hrvatski i ruski ekvivalent svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Također, u hrvatskom jeziku upotrebljavaju se i frazemi *zažmiriti na jedno oko*, sa značenjem ‘ne htjeti vidjeti sve što bi trebalo’ (HJP, 2019) te *progledati komu kroz prste*, sa značenjem ‘biti popustljiv prema kome’ (isto).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu

Замазывать (замазать) глаза кому <чем>

Glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima značenje ‘zavarati, prevariti, obmanuti nekoga nekom površnom radnjom’. U ruskom jeziku upotrebljava se i frazeološki sinonim *отвести / отводить глаза кому <чем>* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 197).

Hrvatski ekvivalent *zamazati / mazati oči* komu <čime>, sa značenjem ‘prevariti koga, obmanuti koga <čime>’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 396), u potpunosti odgovara semantičkoj i sintaktičkoj strukturi ruskog frazema, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

Не верить (не поверить) своим глазам

Ovaj glagolski frazem se upotrebljava u razgovornom stilu te ima strukturni oblik sveze riječi. Izrazu je pripisano značenje ‘iznenaditi se viđenim’, u smislu – ‘diviti se onome što se vidi ili začuditi se prikazanim’. Okrugle zagrade ukazuju na upotrebu oba glagolska vida.

Hrvatski ekvivalent u potpunosti odgovara ruskom frazemu u sintaktičkoj i semantičkoj strukturi, a glasi *ne povjerovati / ne vjerovati svojim očima* te ima značenje – ‘ne moći povjerovati u ono što se vidi’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 391).

Tip frazeološke sveze je čestica + glagol + zamjenica + imenica u dativu.

Пускать (пускать) пыль в глаза кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Izraz ima negativnu konotaciju te sadrži značajku neodobravanja. Značenje ovog frazema je – ‘obmanjivati’, tj. ‘varati, zvaravati prikazivanjem stvari ljepšima nego što jesu s ciljem ostavljanja što boljeg dojma’. Izraz je internacionalnog karaktera, a podrijetlo vuče iz antičkog svijeta, odnosno mačevalaškog trika u kojem jedan borac drugom baca pijesak u oči te ga tako oslijepi i onesposobi za borbu (Kovačević, 2012: 264). Izraz se temelji na metafori gdje prašina predstavlja prepreku za jasno rasuđivanje stvari. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemske varijante *втереть / втирать очки кому, напустить /*

напускать туману <в глаза> кому (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 216).

Hrvatski ekvivalent *bacati prašinu u oči* (HJP, 2019) je semantički i sintaktički strukturno jednak ruskom frazemu, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

С закрытыми глазами

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu. U prenesenom značenju izraz se upotrebljava kada se želi naglasiti da netko ne razumije nekakav zadatak pa će ga riješiti ‘nasumice, bez razmišljanja, nepromišljeno, naslijepo’. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazeološki sinonim *не продумав* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 197).

Hrvatski ekvivalent *zatvorenih očiju* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 396) u potpunosti se podudara sa ruskim frazedom u sintaktičkoj i semantičkoj strukturi.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u instrumentalu + imenica u instrumentalu.

Сучок в глазу замечать.

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice, a upotrebljava se u književnom stilu. Izraz je biblijsko-crkvenog podrijetla, a preuzet je iz Evanđelja po Mateju te se upotrebljava za obilježavanje ljudi koji su u stanju uočiti najmanji nedostatak kod drugih, ali ne i uvidjeti vlastite, mnogo značajnije, nedostatke.²

Hrvatski ekvivalent je *pomesti pred svojim vratima*, sa značenjem ‘urediti, srediti najprije svoje stvari, a potom gledati na druge’ (HJP, 2019). Vidljivo je da ekvivalenti nemaju istu sintaktičku strukturu te da spadaju u skupinu nepodudarnih frazema. Za razliku od ruskog, hrvatski frazem ne sadrži somatizam u svom leksičkom sastavu.

² „Ne sudite da ne budete suđeni! Jer sudom kojim sudite bit ćete suđeni. I mjerom kojom mjerite mjerit će vam se. Što gledaš trun u oku brata svojega, a brvna u oku svome ne opažaš? Ili kako možeš reći bratu svomu: 'De da ti izvadim trun iz oka', a eto brvna u oku tvom? Licemjere, izvadi najprije brvno iz oka svoga pa ćeš onda dobro vidjeti izvaditi trun iz oka bratova!” (Biblija, Mt 7, 1-5)

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + prijedlog + imenica u dativu + glagol.

Тыкать в глаза кому чем

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u jednostavnom razgovornom jeziku. Izraz ima značenje ‘neprestano, uporno podsjećati nekoga na nešto neugodno, prekoriti koga, prigovarati kome’.

Hrvatski ekvivalent *nabiti na nos* (HJP, 2019), istog je značenja kao i ruski frazem. Ekvivalenti spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti – glagolske sastavnice su im iste, dok se ne upotrebljavaju isti somatizmi. U ruskom jeziku se upotrebljava somatizam *глаза*, dok je u hrvatskom upotrijebljen somatizam *nos*.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u akuzativu.

Хранить как зеницу ока

Glagolski frazem uzvišenog stila sa strukturom sveze riječi koji se upotrebljava u književnom stilu. Ovaj staroslavenski frazem je biblijsko-crkvenog podrijetla, a preuzet je iz Starog zavjeta, točnije, knjige Ponovljenog zakona u obliku: „Он нашел его в пустыне, в степи печальной и дикой, ограждал его, смотрел за ним, хранил его, как зеницу ока Своего “ (Библия, Второзаконие, 32, 10), što bi u prijevodu glasil: “U zemlji stepskoj on ga je našao, u pustinjскоj jezivoj pustoši. Obujmio ga, gajio ga i čuvao k'o zjenu oka svoga” (Библия, Pnz 32, 10) – alegorijskog značenja – ‘zadržati nešto kao najvrijednije’. Takvo značenje se zadržalo do danas pa se izraz upotrebljava pod značenjem ‘brižljivo čuvati nekoga ili nešto’. U ruskom jeziku nailazimo na frazeološke sinonime kao *дорожить как зеницей ока кем, чем, беречь / хранить кого, что पुще глаза / ока* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 194).

U hrvatskom jeziku upotrebljava se ekvivalent *čuvati kao zjenicu oka* (HJP, 2019), ali i frazem *čuvati (paziti) kao oči u glavi* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 388), iste semantičke i sintaktičke strukture te istog značenja kao i ruski frazem.

Tip frazeološke sveze je glagol + prilog + imenica u akuzativu + imenica u genitivu.

NOGA – НОГА

Noga je ud, organ, ljudskog ili životinjskog tijela koji služi hodanju i nošenju tijela (Hrvatska enciklopedija, 2019). Noga je simbol društvene povezanosti te ima društveno značenje – zbližava, ukida razmake i podupire druženja. Simbolika noge je jako raširena – u širem smislu simbol je života zbog izravnog doticaja s majkom zemljom, ali i simbol stabilnosti, samostalnosti, razboritosti te snalažljivosti (Kovačević, 2012: 118).

Без задних ног

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu te je ironičnog prizvuka. Izraz može imati dva značenja, ovisno o glagolu uz koji se pojavljuje:

- 1) [быть, валяться, лежать] – sa značenjem ‘jako se umoriti, malaksati od umora, biti iscrpljen od fizičkog rada’, te u tom slučaju prelazi iz imeničkog u glagolski frazem.

U hrvatskom se jeziku upotrebljava frazem *pasti / padati (spasti / spadati) s nogu* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 368), istog značenja kao i ruski frazem.

- 2) [спать] – sa značenjem ‘čvrsto spavati, utonuti u dubok san’, također prelazi iz imeničkog u glagolski frazem te često sadrži konotativnu značajku neodobravanja.

U hrvatskom jeziku se pod ovim značenjem upotrebljava ekvivalent *zaspati / spavati kao top* (HJP, 2019).

U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *свалиться / валиться (пасть / падать) с ног, остаться / оставаться без ног, быть без <задних> ног* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 187).

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u genitivu + imenica u genitivu [+ glagol].

В ногах правды нет

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice, a pripada razgovornom stilu. Izraz se upotrebljava kao ‘poziv gostu da sjedne zbog ugodnijeg razgovora’, a vuče korijene iz ruske povijesti, točnije, u razdoblju od 15. do 18. stoljeća u Rusiji su dužnici bili strogo kažnjavani – tukli su ih željeznim šipkama

po golim nogama, nastojeći tako vratiti dug, ali takva kazna nije mogla prisiliti one koji nemaju novca da vrate dug. Vremenom je izraz varirao u značenju i razlogu, ali središnja misao se zadržala – bolje sjesti nego trčati, aludirajući na dužnike koji bježe od mučenja koje im je prijetilo zbog duga.

U hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalent za ovaj ruski frazem.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u lokativu + imenica u genitivu + čestica.

Валяться в ногах (в ножках) у кого

Glagolski frazem koji se upotrebljava u razgovornom stilu te ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz ima značenje ‘ponizno preklinjati nekoga, usrdno moliti za nešto’. Izraz je praćen slikom osobe koja gubi vlastito dostojanstvo, koje se u duhovnom kodeksu kulture shvaća kao skup moralnih stavova i ideja, te se uvijek ocjenjuje negativno. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *просить на коленях* кого, *падать на колени* перед кем, *стоять на коленях* перед кем (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 135), a okrugle zagrade ukazuju na dopušteno leksičko variranje.

Hrvatski ekvivalent *moliti na koljenima* koga (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 227), istog je značenja kao i ruski frazem. Iako im je frazeološka sveza ista, u izrazima su upotrebljeni drugačiji smonatizmi – *koljena* u hrvatskom te *ноги* u ruskom izrazu – te drugačije glagolske sastavnice što ih svrstava u skupinu nepodudarnih frazema.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u lokativu.

Вставать (встать) с левой ноги

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Izraz ima negativnu konotaciju te sadrži značajku neodobravanja, a upotrebljava se za opisivanje ‘mrzovoljne, razdražljive osobe, od samog jutra loše raspoložene bez nekog određenog razloga’. Naime, još od davnina, desni dio tijela smatra se pozitivnim i dobrim, dok lijevi dio tijela nosi negativnu konotaciju. Takvo tumačenje podjele na lijevu i desnu stranu nalazi se još u Bibliji gdje lijeva strana označava smjer pakla, a desna smjer raja (Kovačević, 2012: 188). Zbog toga, mnoge svjetske kulture tumače ustajanje na desnu nogu –

da će dan biti dobar i uspješan, a ustajanje na lijevu nogu – dan će biti loš. Okrugle zagrade ukazuju na upotrebu oba vida.

Hrvatski ekvivalent *ustati / ustajati na lijevu nogu* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 370), iste je semantičke i sintaktičke strukture te kao i ruski frazen što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + pridjev u genitivu + imenica u genitivu.

Давай (дай) бог ноги

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz se upotrebljava kada se želi naglasiti da neka osoba želi ‘žurno, što prije pobjeći s nekog mjesta’. U ruskom jeziku upotrebljavaju se i frazemske varijante *унести / уносить ноги, показать / показывать пятки <кому>* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 207).

Hrvatski ekvivalent je *dati / davati petama vjetra*, sa značenjem ‘pobjeći glavom bez obzira’ (HJP, 2019), iz čega je vidljivo da ruski i hrvatski frazem nemaju istu sintaktičku strukturu, iako im je značenje isto. Zbog toga, izrazi spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti. Gramatička sastavnica im je ista te ostale dvije leksičke sastavnice su po vrsti riječi imenice, ali izrazi ne upotrebljavaju isti somatizam – *pete* su u hrvatskom, a *ноги* u ruskom izrazu.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u nominativu + imenica u akuzativu.

Едва (еле, насилу, с трудом, чуть) ноги волочить

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a odnosi se na način hodanja. Izraz se upotrebljava kad se ukazuje na ‘jako sporo hodanje, netko teško hoda, a često se pripisuje umoru ili bolesti’. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemska varijanta *едва двигать ногами* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 187).

U hrvatskom jeziku upotrebljava se frazem *<jedva> vući noge*, sa značenjem ‘biti jako umoran od hodanja’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 366), koji po sintaktičkoj i semantičkoj strukturi odgovara ruskom ekvivalentu te izrazi spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti. Također, u hrvatskom

jeziku u upotrebi je i frazem *jedva se držati na nogama*, sa značenjem ‘biti jako umoran, biti vrlo slab, onemoćati fizički zbog umora ili bolesti’ (isto: 366).

Tip frazeološke sveze je prilog + imenica u akuzativu + glagol.

Земля горит под ногами у кого

Ovaj frazem upotrebljava se u razgovornom stilu i ima strukturni oblik frazemske rečenice. U ruskom jeziku izraz se, u prenesenom značenju, upotrebljava kada se želi naglasiti da je netko prisiljen vrlo brzo otići, tj. da je ugrožen i da mora što prije pobjeći, ali i za osobu koja brzo trči. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku u upotrebi je i frazemska varijanta *бежать как на пожар* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 207).

Hrvatski ekvivalent je *gori (mu) tlo pod nogama* komu, sa značenjem ‘netko je u opasnosti i mora bježati’ (HJP, 2019), što hrvatski i ruski frazem svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti zbog iste semantičke i sintaktičke strukture. Hrvatski izraz ima strukturni oblik dvodijelne rečenice s izrečenim subjektom i predikatom (Kovačević, 2012: 58-59).

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagol + prijedlog + imenica u instrumentalu.

Лизать ноги (руки, пятки) кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku prezira zbog značenja kojeg nosi. Izraz u doslovnom prijevodu glasi: „lizati noge (ruke, pete)“, što bi u prenesenom smislu značilo ‘ulagivati se, dodvoravati se nekome, laskati te umiljavati se komu sa krajnjim ciljem pridobivanja nekakve koristi za sebe ili zbog osjećaja sigurnosti i zaštićenosti’. U ruskom jeziku su u upotrebi i frazemski sinonimi *ползать на коленях* перед кем, *становиться на задние лапки* перед кем (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 111).

Hrvatski ekvivalent *uvući se / uvlačiti se u guzicu (dupe)* komu (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 172), je istog značenja kao i ruski izraz, ali ne i iste sintaktičke strukture. U ruskom jeziku upotrebljava se somatizam *нога*, a u hrvatskom *guzica*, tj. ljudska stražnjica te se razlika uočava i u glagolskoj sastavnici zbog čega izrazi spadaju u skupinu nepodudarnih frazema. Također, u hrvatskom

jeziku upotrebljava se i varijanta *lizati pete (tabane)* kome, sa naglašenim pretjerivanjem u poniznosti (isto: 424).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

На широкую (большую) ногу [жить]

Imenički frazem, također i glagolski ako je među leksičkim sastavnicama i glagol, ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Značenje izraza je ‘bogato, raskošno i lagodno živjeti’ te ‘neumjereno rasipati novac’. Izraz potječe iz svijeta mode, a povezan je s obućom. Naime, u 15. stoljeću u Francuskoj, pa i u nekim drugim feudalnim zemljama zapadne Europe, vladao je ustaljen običaj da se staleška pripadnost iskazuje veličinom obuće. Tada su u modi bile cipele sa dugim zavrnutim vrhom koji je mogao biti različite dužine: za običan svijet pola stope, za bogataše jednu stopu, a za pripadnike vladajućeg sloja dvije stope. Međutim, postoji i uvjerenje da izraz potječe iz vremena kada je plemstvo, kao oznaku pripadnosti plavoj krvi, nosilo cipele sa visokom potpeticom i to je bilo isključivo njihovo pravo.

Hrvatski ekvivalent *živjeti na visokoj (velikoj) nozi* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 370), istog je značenja, tj. semantičke i sintaktičke strukture kao i ruski frazem. Ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti. Također, u hrvatskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *živjeti kao bubreg u loju*, sa značenjem ‘živjeti u blagostanju, u izobilju’ (HJP, 2019).

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u akuzativu + imenica u akuzativu [+ glagol].

Отрясти прах от ног своих

Ovaj frazem ima strukturu frazemske rečenice, a pripada književnom stilu. Izraz je biblijsko-crkvenog podrijetla, a preuzet je iz Evanđelja po Mateju te glasi: „А если кто не примет вас и не послушает слов ваших, то, выходя из дома или из города того, отрясите прах от ног ваших;“ (Библия, Матфея, 10, 14), u prijevodu: „Gdje vas ne prime i ne poslušaju riječi vaših, izidite iz kuće ili grada toga i prašinu otresite sa svojih nogu“ (Biblija, Mt 10, 14). Izraz se koristi u situaciji kada netko odbije sudjelovati ili biti prisutan negdje. Shodno tome, ovaj

frazem ima značenje ‘potpuno, konačno, zauvijek prekinuti odnose s nekim ili nečim’.

U hrvatskom jeziku ne postoji varijanta za ovaj ruski frazem.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + prijedlog + imenica u genitivu + zamjenica u genitivu.

Подставлять (подставить) ногу кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz se temelji na metafori gdje noga predstavlja prepreku koja ometa provedbu nekog cilja iz čega i proizlazi značenje frazema – ‘tajno, namjerno nauditi kome, zlonamjerno ometati, učiniti nešto podmuklo nekome’, uzimajući u obzir da osoba ili skupina ljudi, ujedinjeni oko zajedničkih ideja s tajnom namjerom sprečavanja druge osobe ili druge skupine ljudi, također, ujedinjenih oko zajedničkih interesa, da izvrše neku aktivnost ili cilj, pritom im donoseći nevolje. Zbog toga izraz ima negativnu konotaciju te sadrži značajku neodobravanja. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *дать / давать подножку кому* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 187).

Hrvatski ekvivalent u potpunosti odgovara ruskom, a glasi *podmetnuti / podmetati nogu* komu (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 368).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

[Сам] чёрт ногу (голову) сломит где, в чём

Ovaj frazem pripada razgovornom stilu i ima strukturni oblik frazemske rečenice. Izraz se upotrebljava kada se želi ukazati na ‘nesređeno stanje, potpuni je nered, zbrka ili rasulo’, ili pak kada se želi naglasiti ‘nemogućnost razumijevanja jer netko priča nepovezano’.

U hrvatskom jeziku upotrebljava se frazem *ne zna se tko pije, a tko plaća*, sa značenjem ‘kaos, potpuni nered’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 706). Vidljivo je da ekvivalenti nemaju istu sintaktičku strukturu, što ih svrstava u skupinu nepodudarnih frazema. Hrvatski frazem, za razliku od ruskog, ne sadrži somatizam u svom leksičkom sastavu.

Tip frazeološke sveze je [zamjenica u nominativu] + imenica u nominativu + imenica u akuzativu + glagol.

С (от) ног до головы

Imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi i značenje ‘sa svih strana, u potpunosti, sasvim u cijelosti’, a često se odnosi na situaciju u kojoj osoba posvećuje veliku pozornost fizičkom izgledu druge osobe. Izraz je karakterističan po tome što je sačinjen od dva somatizma – *glave* i *noge*. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a okrugle zgrade ukazuju na leksičko variranje frazema. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemske varijante *до конца ногтей*, *до мозга костей* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 99).

Hrvatski ekvivalent je *od glave do pete*, sa značenjem ‘pravcati, istinski, potpuno, sasvim, u cijelosti’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 143), što upućuje na istu semantičku i sintaktičku strukturu te ova dva frazema svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Izraz se obično upotrebljava sa glagolom *odmjeriti* što upućuje na želju za istraživanjem tijela osobe koju gledamo, počevši od glave na dolje (Kovačević, 2012: 163).

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u genitivu + prijedlog + imenica u genitivu.

Со всех ног [побежать / бежать]

Ovaj imenički, odnosno glagolski, frazem pripada razgovornom stilu i ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz se temelji na metafori, stavljajući naglasak na motoričku funkciju noge. Ova metafora prikazuje maksimalan stupanj ispoljavanja karakteristike koja je svojstvena opisanoj akciji – u ovom slučaju, brzina kretanja osobe u prostoru proporcionalna je strahu ili znatiželji, zanimanju za nešto, pri čemu se podrazumijeva da osoba ili skupina ljudi počinje žuriti. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *сломля (очертя) голову, во все дух (опор, мах), бежать во все лопатки, бежать (мчатся и сл.) не чуя (не чувствуя) ног, бежать как на пожар* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 185).

Hrvatski jezik ima dva ekvivalenta sa dva različita somatizma za ovaj ruski frazem – *bježati (trčati) koliko koga noge nose*, sa značenjem ‘jako brzo trčati, trčati iz sve snage’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 363), što ruski i hrvatski ekvivalent svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti zbog upotrebe istog somatizma – *noga*, ali različite sintaktičke strukture; te *glavom bez*

obzira [pobjeći, bježati, trčati], sa značenjem ‘velikom brzinom, u strahu, bez osvrtnja [pobjeći, trčati i sl.]’ (isto: 137). U drugom slučaju ekvivalenti se ne poklapaju zbog korištenja različitih somatizama – *ноги* u ruskom i *glave* u hrvatskom frazemu te različite sintaktičke strukture.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + zamjenica u genitivu + imenica u genitivu [+ glagol].

Стать / становиться на равную ногу с кем

Glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Izraz ima značenje ‘imati jednako pravo, biti ravnopravan s nekim’, obično gledano iz kuta podređene osobe. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *стоять на одной доске* <с кем> (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 185)

U hrvatskom jeziku dva su odgovarajuća ekvivalenta za ovaj ruski izraz. Prvi ekvivalent – *biti na ravnoj nozi s kim* (HJP, 2019) iste je strukture i značenja kao i ruski frazem, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Drugi ekvivalent – *stati / stajati uz bok* komu, čemu (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 50) istog je značenja, ali drugačije strukture, što ih svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti. Osim prvotnog značenja, gore navedenog, drugi ekvivalent nosi i značenje ‘pomoći, biti oslonac komu’ te ulazi u koncept pozitivno konotirane pomoći (Kovačević, 2012: 272).

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + pridjev u akuzativu + imenica u akuzativu.

Стоять одной ногой в могиле (гробу)

Glagolski frazem koji se upotrebljava u razgovornom stilu i ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz je osnovnog značenja – ‘biti vrlo star i bolestan, biti nemoćan, biti na samrti’. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *дышать на ладан, глядеть в гроб* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 185).

Hrvatska varijanta istoga je *biti* <s> *jednom nogom u grobu* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 363) istog značenja i strukture kao i ruski frazem što ih svrstava u frazeme potpune podudarnosti. Jedina razlika je u glagolskoj sastavnici –

u ruskoj varijanti upotrebljava se glagol *стоять* (*stajati*), a u hrvatskoj *biti*. Također, u prenesenom značenju hrvatski izraz može se upotrebljavati kada se opisuju riskantne i po život opasne situacije (Kovačević, 2012: 183).

Tip frazeološke sveze je glagol + broj + imenica u instrumentalu + prijedlog + imenica u lokativu.

RUKA – PYKA

Ruka je gornji ud u čovjeka koji je ramenim zglobovom spojen s trupom. Sastoji se od nadlaktice, podlaktice i šake (Hrvatska enciklopedija, 2019). Simbolika ruke jako je rasprostranjena te ruka općenito znači snagu, jakost i zaštitu, a s popratnim pridjevima znači i darežljivost, grubost te stabilnost i pružanje pomoći. Ljeva i desna ruka, svaka za sebe, nosi svoju simboliku pa tako desna ruka simbolizira racionalno, svjesno i logično dok lijeva ruka simbolizira slabost, smrt i raspad. Ruke, također, predstavljaju osobu, instrument, djelatnost i vještinu te na osnovi slike o ljudskim rukama se koncipira nadzor, sloboda djelovanja i posjedovanje. Ruke imaju veliku ulogu u ljudskoj komunikaciji – ljudi se rukuju pri čestitanju, pozdravljanju, opraštanju ili potvrđivanju dogovora (Kovačević, 2012: 115-116).

Большая рука

Ovaj imenički frazem pripada razgovornom stilu, a ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz se upotrebljava kada se naglasak stavlja na utjecaj neke osobe, odnosno, za označavanje ‘visoko pozicionirane, utjecajne te privilegirane osobe’, kolokvijalno rečeno – moćna osoba koja zauzima povlašten položaj. Zanimljivo kod ovog ruskog frazema je to što se upotrebljava isključivo u ovom obliku, obliku jednine.

U hrvatskom jeziku ne postoji frazem koji bi odgovarao ovom ruskom izrazu.

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Взять (брать) в свои руки кого, что

Ovaj glagolski frazem ima strukturu sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz se upotrebljava kada se želi naglasiti da osoba ili neka skupina ljudi uspostavlja svoju moć i kontrolu nad drugom osobom ili skupinom, nad njihovim sudbinama i životima. Tome shodno, izraz nosi značenje ‘držati pod kontrolom, utjecati na nekoga, uzeti pod svoju vlast što, primati na sebe nešto kao svoju brigu’. Ruka u ovom frazemu je uzeta kao simbol vlasti. Iako okrugle zgrade ukazuju na leksičko variranje, u izrazu se češće upotrebljava glagol svršenog vida. Frazem

treba razlikovat od, naoko sličnog, izraza *взять (брать) себя в руки* koji nosi značenje ‘preuzeti kontrolu nad svojim emocijama, tražiti samokontrolu, prestati biti ljut’ (Ларионова, 2014: 30).

Hrvatski ekvivalent *uzeti / uzimati u svoje ruke* što, sa značenjem ‘odlučno preuzeti što, prihvatiti se čega, zavladatai čime’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 518), iste je semantičke i sintaktičke strukture kao i ruski frazem, što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Držeći što u rukama možemo time upravljati i kontrolirati što (Kovačević, 2012: 268-269).

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + zamjenica u akuzativu + imenica u akuzativu.

Золотые руки у кого

Izraz pripada razgovornom stilu te ima konotativnu značajku odobravanja. Ovo je imenički frazem koji ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava za opisivanje ‘vrlo vještog i učinkovitog čovjeka iznimne sposobnosti i preciznosti u obavljanju svojih poslova’.

U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *imati zlatne ruke* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 512), iz čega je vidljivo da struktura ruskog i hrvatskog frazema nije ista. U hrvatskom jeziku među leksičkim sastavnicama našao se i glagol *imati*, što hrvatski ekvivalent čini glagolskim frazedom, za razliku od ruskog, dok su ostale dvije leksičke sastavnice identične. Nastavno tome, ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Как (будто, словно, точно) рукой сняло (снимет) что

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku odobravanja, a temelji se na metafori u kojoj je utjecaj ruke sličan djelovanju neke nadljudske sile. Metafora prikazuje čarobnu funkciju ruke, koja joj je pripisana još od davnina – referirajući se na Fatiminu ruku u islamu, tj. prikazuje ideju o čarobnom izbavljenju iz neugodnog fizičkog stanja, nastalog vanjskim uzrokom, te djeluje kao mjerilo lakoće i brzine tog oslobođenja. Zbog toga, izraz nosi značenje ‘potpuno je nestalo, iščezlo je što’, a obično se upotrebljava kada se govori o bolesti, umoru ili

osjećajima. Iako okrugle zgrade ukazuju na leksičko variranje, raspored leksičkih sastavnica je fiksna.

Hrvatski ekvivalent *kao rukom odneseno* (HJP, 2019), ima isto značenje kao i ruski mu ekvivalent. Iako hrvatski izraz ima strukturu frazemske rečenice (Fink-Arsovski, 2002: 18), ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je prilog + imenica u instrumentalu + glagol.

Марать (начкать) руку <об кого, обо что>

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a upotrebljava se u značenju – ‘sudjelovati u nepoštenim poslovima i stvarima, s mogućnošću kompromitiranja u takvom nečasnom poslu’.

Hrvatski ekvivalent *uprljati / prljati ruke* <čime, u čemu> (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 518) iste je strukture te značenja kao i ruski frazem te su zbog toga ekvivalenti svrstani u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

На скорую руку [сделать, попить что, перекусить <чем>]

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu te ima konotativnu značajku ekspresivnosti, a ovisno o glagolu uz kojeg stoji može imati sljedeća značenja:

- 1) [сделать] – izraz ima značenje ‘brzo, nabražinu, u žurbi, nemarno, površno napraviti nešto’. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *в два счёта, на ходу (лету)* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 237).
U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *na brzu ruku* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 514) istog značenja te strukture kao i ruski ekvivalent. Također, u hrvatskom jeziku u upotrebi je i izraz *na vrat na nos* sa značenjem ‘na brzinu, nepotrebno žureći’ (HJP, 2019).
- 2) [попить что, перекусить <чем>] – sa značenjem ‘na brzinu, u žurbi pojesti ili popiti nešto’. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *на бегу, на ходу*

[*понимать что, перекусить чем*] (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 187).

Hrvatski ekvivalent je *s nogu* [*popiti što, pojesti što i sl.*] (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 369) koji nema istu sintaktičku strukturu kao ruski mu ekvivalent, ali u značenju se poklapaju. Hrvatski izraz ima strukturu frazemske riječi te frazemi koriste različite somatizme – u ruskom jeziku to je *рука*, a u hrvatskom među leksičkim sastavnicama, mjesto su našle *noge*, zbog čega ekvivalenti spadaju u skupinu nepodudarnih frazema.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u akuzativu + imenica u akuzativu.

Носить на руках кого

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te sadrži konotativnu značajku ekspresivnosti. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a ima značenje ‘visoko cijeniti koga, razmaziti nekoga te mu ispunjavat sve hireve i želje’.

Hrvatski ekvivalent *nositi na rukama* koga, sa značenjem ‘previše činiti za koga’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 514), iste je sintaktičke i semantičke strukture kao i ruski frazem, što ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u lokativu.

Обагрить / обагрять руки кровью (в крови)

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada zastarjelim izrazima koje nalazimo u književnom stilu. Izraz ima negativnu konotaciju, tj. sadrži konotativnu značajku neodobravanja, a znači ‘sudjelovati u zločinu, prolijevati krv, ubiti, biti kriv za čiju nesreću ili smrt, biti umiješan u ubojstvo’.

U hrvatskom jeziku upotrebljava se frazem *okrvaviti ruke*, sa značenjem ‘biti umiješan u ubojstvo, sudjelovati u zločinu’ (HJP, 2019). Ova dva ekvivalenta spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti zbog iste semantičke i sintaktičke strukture.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u nominativu + imenica u instrumentalu.

Обе левые руки у кого

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Desna ruka pokazatelj je spretnosti, nečeg dobrog i korisnog, a lijeva ruka je simbol nespretnosti, nečeg lošeg i negativnog (Kovačević, 2012: 169). U ovom slučaju, naglasak se stavlja na ‘nespretnog čovjeka koji nespretno ili nevješto obavlja svoj posao’. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemske varijante *иметь обе левые руки, всё из рук валится* у кого (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 237).

U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *imati dvije lijeve ruke* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 511) koji značenjem odgovara ruskom frazemu. Struktura ekvivalenata nije ista zbog glagola *imati* koji se pojavljuje među leksičkim sastavnicama hrvatskog frazema te frazem čini glagolskim, a ova dva ekvivalenta svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je broj + pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Потирать руки <от удовольствия>

Glagolski frazem strukturnog oblika sveze riječi i konotativnom značajkom ekspresivnosti. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a temelji se na metonimiji gdje se unutarnje stanje osobe imenuje vanjskim znakom – zadovoljstvo se imenuje gestom trljanja ruku pa je cjelokupno značenje izraza – ‘biti zadovoljan, ne skrivati zadovoljstvo, biti radostan i sretan zbog nekakvog sporazuma ili uspjeha’.

Hrvatski ekvivalent *trljati ruke <od zadovoljstva>* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 517) iste je strukture i značenja kao i ruski mu ekvivalent. U hrvatskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *puna šaka brade* – ‘slika kad se gladi brada u zadovoljstvu, odličan ishod’ (HJP, 2019).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu + < prijedlog + imenica u genitivu>.

Положа руку на сердце

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku ekspresivnosti, a ima značenje

‘potpuno iskreno, otvoreno’. Izraz je povezan sa gestom stavljanja ruke na prsa, što je shvaćeno kao neka vrsta zakletve, uzimajući u obzir da to na što se neko kune je iskreno rečeno. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku upotrebljavaju se i frazemski sinonimi *по правде (совести) говоря (сказать), ничего (чего, что) <u> зреха таить* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 238).

Hrvatski ekvivalent je *ruku na srce*, sa značenjem ‘iskreno, otvoreno govoreći’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 517). Ekvivalenti spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti, zbog toga što je u hrvatskom frazemu glagolska sastavnica izostavljena iz leksičkog sastava frazema, što ga čini imeničkim frazemom.

Tip frazeološke sveze je glagolski prilog + imenica u akuzativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

Работать (трудиться) не покладая рук

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku odobravanja, a ima značenje ‘naporno, vrijedno, marljivo, neumorno, bez prestanka raditi’. Izraz se temelji na slici čovjeka koji radi dugo vremena, s velikim žarom, bez pauze, ne štedeći sebe. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *работать как негр, работать до седьмого пота, работать как вол* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 59).

U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *raditi kao crnac (rob)*, sa značenjem ‘naporno i mnogo raditi teške fizičke poslove’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 61), čime je vidljivo da frazemi nemaju istu semantičku i sintaktičku strukturu, što ih svrstava u skupinu nepodudarnih frazema. U ruskom frazemu upotrebljava se somatizam *рука*, dok u hrvatskom izrazu, među sastavnicama, nema somatizma.

Tip frazeološke sveze je glagol + čestica + glagolski prilog + imenica u genitivu.

[Ходить] руки в брюки

Ovaj imenički ili, ovisno u upotrebi glagola *ходить*, glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja i prezira. U središtu izraza je slika čovjeka, tj. njegova gesta držanja ruku u džepovima hlaća. U hlačama, kao simbolu tradicionalne muške odjeće, džepovi su bili nepoznanica u ruskoj kulturi jer su neophodne stvari bile zatvorene u pojasu ili obješene na njega, stavljene na šesir, obješene na vrat ili skrivene među grudima. Džepove na odjeći rusi su vidjeli od euroljana koji su došli u Moskvu između 17. i 18. stoljeća. Rusi su imali izrazito neprijateljski i podrugljiv stav na odjeću, ponašanje i izgled došljaka. Ruke kao simbol komunikacije i aktivnosti ne bi trebale biti nošene u džepovima pa zbog toga ovaj izraz ima značenje ‘kršenje normi ponašanja u procesu društvene interakcije, izražavanje loših manira i nepoštivanja sugovornika’, ali ujedno znači i ‘besposličariti, nevoljkost za rad, lijenčina, nemarno gubljenje vremena te odbijanje aktivnog sudjelovanja u nekakvom poslu ili zanimanju’. Redoslijed leksičkih sastavnica u frazemu je fiksni.

Hrvatski ekvivalent za ovaj ruski frazem je *držati ruke u džepovima* (Kovačević, 2012: 275), istog značenja te djelomično iste strukture – ekvivalenti se razlikuju u glagolskoj sastavnici, dok je ostatak leksičkih sastavnica isti. Shodno tome, ekvivalenti spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je [glagol] + imenica u nominativu + prijedlog + imenica u akuzativu.

[C] руками и ногами

Imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku ekspresivnosti te ima dva značenja – ‘potpuno, svim silama, u cijelosti’ te ‘sa zadovoljstvom, rado’. Zanimljivo kod ovog frazema je to što upotrebljava dva somatizma – *ruke* i *noge*.

Hrvatski ekvivalent je *rukama i nogama*, sa značenjem ‘svim snagama (raditi na čemu, boriti se i sl.)’ (HJP, 2019). Iako im značenje nije u potpunosti isto, hrvatski i ruski ekvivalent imaju istu sintaktičku strukturu što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je [prijedlog] + imenica u instrumentalu + veznik + imenica u instrumentalu.

Сидеть сложа руки

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja jer ima značenje ‘ne raditi ništa, besposličariti, biti pasivan’. Izraz se temelji na metafori koja uspoređuje poziciju tijela, preklopljene ruke na prsima ili na koljenima, s nedostatkom volje i želje za poslom, što se tumači odbijanjem rada, tj. besposlenosti. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *сидеть барином* (*Богородицей*) (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 238). Redoslijed leksičkih sastavnica u frazemu nije fiksiran.

Hrvatski ekvivalent *sjediti prekrštenih (skrštenih) ruku*, sa značenjem ‘ne pružajući otpor, ne radeći ništa’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 516), iste je semantičke i sintaktičke strukture kao i ruski izraz, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + glagolski prilog + imenica u akuzativu.

Умывать (умыть) руки <как Пилат>

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a ima značenje ‘odbiti sudjelovati u nečemu, odbaciti odgovornost’. Izraz potječe iz drevnog obreda u kojem su suci, perući ruke, objavljivali svoju nepristranost (Opašić, 2014: 416). Izraz se proširio suvremenim jezikom zahvaljujući citatu iz Evanđelja po Mateju gdje rimski prokurator Poncije Pilat tijekom suđenja Isusu Kristu, pada pod utjecaj Velikog vijeća i razjarene mase te osuđuje Isusa na smrt razapinjanjem na križ. Nakon donešene odluke pere ruke te tako pokazuje da se odriče odgovornosti za Kristovu sudbinu.³ U pozadini ovakvog čina je antičko shvaćanje da krv ubijenog donosi nesreću svima koji su s njom povezani (isto). Shodno tome, možemo reći da je izraz biblijsko-crkvenog podrijetla. Okrugle zagrade ukazuju na leksičko variranje te upotrebu oba vida.

³ „Kad Pilat vidje da ništa ne koristi, nego da biva sve veći metež, uzme vodu i opere ruke pred svjetinom govoreći: "Nevin sam od krvi ove! Vi se pazite!" Sav narod nato odvrat: "Krv njegova na nas i na djecu našu!" (Biblija, Mt 27, 24-25)

U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *oprati / prati ruke* <od čega>, sa značenjem ‘ne smatrati se krivim, skinuti sa sebe odgovornost’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 515). Izraz je iste strukture i značenja kao i ruski ekvivalent, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Vidljivo je da hrvatski ekvivalent ne sadrži onimsku sastavnicu koja može, i ne mora, biti dio leksičkog sastava ruskog frazema (Opašić, 2014: 416).

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

SRCE – СЕРДЦЕ

Srce je mišićav šuplji organ koji se nalazi u prsima te je glavni organ u optoku krvi (HJP, 2019). Srce kao središnji organ krvožilnog sustava čovjeka odgovara pojmu središta. Zapadne civilizacije na srce gledaju kao na središte osjećaja dok tradicionalne civilizacije naginju shvaćanju srca kao središta inteligencije i intuicije, iz čega je vidljivo da je shvaćanje kulturološki određeno. Srce se doživljava kao oprečni simbol pojmu glava – simbolu razuma i mudrosti, a simbolizira ljubav, razumijevanje i suosjećanje (Kovačević, 2012: 120-122).

Быть по сердцу кому

Glagolski frazem koji ima strukturni oblik sveze riječi te sadrži konotativnu značajku odobravanja. Izraz se temelji na sinegdohi gdje srce, kao sastavni dio cjeline, zamjenjuje čovjeka. Izraz ima značenje ‘simpatizirati nekoga’, tj. da ‘osoba ili skupina ljudi doživljava osjećaj duboke emocionalne naklonosti prema drugoj osobi ili skupini’. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemske varijante *быть по душе кому*, *быть по вкусу кому* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 290).

Hrvatski ekvivalent je *biti po volji (čefu)*, sa značenjem ‘svidjeti se, odgovarati komu, čemu’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 667). Ekvivalenti spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti zbog toga što im se glagolske sastavnice poklapaju, dok je imenska sastavnica različita – u ruskom jeziku upotrebljen je somatizam *сердце*, dok je u hrvatskom somatska sastavnica izostavljena i zamijenjena imenicom *volja*.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u dativu.

В глубине сердца

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz se temelji na metafori koja uspoređuje dubinu srca (duše) s nepristupačnim, a upotrebljava se u konceptu važnih te intimnih misli, želja i osjećaja duboko skrivenih od drugih ljudi, zbog čega izraz ima značenje ‘tajno, duboko u svojoj nutrini, aludirajući na najintimnija iskustva i misli’. Izraz ima fiksni raspored leksičkih sastavnica.

Hrvatski ekvivalent *u dubini srca (duše)*, sa značenjem ‘duboko u sebi’ (HJP, 2019), iste je sintaktičke i semantičke strukture kao ruski frazem, zbog čega ova dva izraza spadaju u frazeme potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + imenica u lokativu + imenica u genitivu.

Золотое сердце у кого

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi i upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz sadrži konotativnu značajku odobravanja, a označava ‘iskrenu, ljubaznu i suosjećajnu osobu’. Izraz se temelji na metonimij gdje srce zamjenjuje karakterne osobine čovjeka. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *доброе сердце у кого*, *большое сердце у кого*, *добрая душа у кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 250).

U hrvatskom jeziku u upotrebi su dva frazemska izraza – *biti dobra (mek)* *srca te imati zlatno srce*. Oba izraza imaju značenje ‘biti dobar, velikodušan, suosjećajan, pun razumijevanja’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 553).

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

Каменное сердце у кого

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a temelji se na metonimiji u kojoj se karakteristike kamena pripisuju ljudskom srcu. Nastavno tome, izraz označava ‘bezosjećajnog, bezdušnog, okrutnog, hladnog, zlog čovjeka’. Izraz je biblijsko-crkvenog podrijetla, a preuzet je iz Starog zavjeta, točnije, iz knjige proroka Ezekiela: „*И дам им сердце едное, и дух новый вложу в них, и возьму из плоти их сердце каменное, и дамъ им сердце плотяное ...*“ (Библия, Езекииль, 11, 19) – u prijevodu: „I ja ću im dati novo srce i nov ću duh udahnuti u njih: iščupat ću iz njih njihovo kameno srce i stavit ću u njih srce od mesa ...“ (Библия, Ez 11,19). Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku u upotrebi je i frazemski sinonim *нет сердца у кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 249).

U hrvatskom jeziku u upotrebi su ekvivalenti *tvrda srca te bez srca* istih značenja kao i ruski izraz (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 558), ali i

ekvivalent *nemati srca* koji ima dva značenja – ‘nemati hrabrosti, ne odvažiti se’ te značenje ‘nemati razumijevanja za koga, ne suosjećati s kim’ (isto: 554).

Tip frazeološke sveze je pridjev u nominativu + imenica u nominativu.

От всего сердца

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku ekspresivnosti, a nosi značenje ‘iskreno, srdačno, gorljivo, velikodušno, ljubazno (čestitati, željeti, zahvaliti itd.)’. Zanimljivo kod ovog frazema je to što je izraz nepromjenjen te mu leksičke sastavnice uvijek imaju fiksni oblik i raspored. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *от чистого / доброго сердца, от <всей> души, от глубины души* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 250).

Hrvatski ekvivalent *od <svega> srca* (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 555) je iste strukture i značenja kao i ruski mu ekvivalent, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u genitivu + imenica u genitivu.

Открывать (открыть) сердце (душу) кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te se upotrebljava u razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku odobravanja, a temelji se na slici u kojoj osoba povjerava drugoj osobi, u koju ima povjerenje, svoje najskrivenije misli i osjećaje, iskreno joj govori o sebi, iz čega i proizlazi značenje izraza – ‘iskreno govoriti o svojim osjećajima’. U ruskom jeziku u potrebi je i frazemski sinonim *раскрыть / раскрывать душу кому (перед кем)* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 84). Raspored leksičkih sastavnica u frazemu nije fiksni, a okrugle zagrade ukazuju na upotrebu oba vida te zamjenu somatizma *сердце* sa imenicom *душа*.

Izraz *otvoriti / otvarati dušu i srce* komu (pred kim) hrvatski je ekvivalent sa značenjem ‘ispovjediti se, izjadati se komu, nemati nikakvih tajni pred kim’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 111). Ekvivalenti imaju istu strukturu što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

Отлегло от сердца у кого

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te sadrži konotativnu značajku odobravanja, a pripada razgovornom stilu. Izraz se upotrebljava kada se želi ukazati na veliko mentalno olakšanje koje osoba osjeća kada izbjegne neku opasnost ili kad je prođe osjećaj straha da bi nešto moglo krenuti po zlu. Shodno tome, izraz ima značenje – ‘nekome je postalo lakše’. U ruskom jeziku u potrebi su i frazemski sinonimi *камень (груз) со сердца свалился у кого, гора с плеч свалилась у кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 128). Raspored leksičkih sastavnica u frazemu nije fiksiran.

U hrvatskom jeziku u upotrebi je izraz *pao je kamen sa srca* komu, sa značenjem ‘postalo je lakše, odahnuo je tko’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 206). Hrvatski i ruski ekvivalent spadaju u skupinu frazema djelomične podudarnosti zbog istog smatizma – *srce*, ali i razlike u sintaktičkoj strukturi izraza – hrvatski izraz ima strukturu dvodijelne rečenice sa izrečenim subjektom i predikatom (Kovačević, 2012: 58-59).

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u genitivu.

Прийтись по сердцу (душе, вкусу) кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te sadrži konotativnu značajku odobravanja. Izraz ima značenje ‘biti drag, blizak, nezamjenjiv komu, biti naklonjen komu’, a osjećaj se temelji na dubokoj emocionalnoj povezanosti.

Hrvatski ekvivalent *prirasti za srce* komu ili *prirasti <k> srcu* komu (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 556) istog je značenja i strukture kao i ruski frazem.

Tip frazeološke sveze je glagol + prijedlog + imenica u dativu.

Принимать (принять) близко к сердцу что

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi te pripada razgovornom stilu. Izraz se može upotrebljavati u dvije situacije – kada ima značenje ‘davati veliku važnost nečemu, brinuti se za nešto/nekog’ te kada ima značenje ‘odnositi se prema nečemu sa velikim zanimanjem i pažnjom’. Okrugle zagrade ukazuju na upotrebu oba vida.

U hrvatskom jeziku upotrebljava se frazem *primiti / primati (uzeti / uzimati)* <k> *srcu* što, sa značenjem ‘ozbiljno shvaćati, doživljavati nešto vrlo emotivno’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 555). Vidljivo je da hrvatski i ruski ekvivalent imaju istu semantičku i sintaktičku strukturu što ih svrstava u frazem potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagol + prilog + prijedlog + imenica u dativu.

Разбить сердце кому

Ovaj glagolski frazem ima strukturni oblik sveze riječi, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a u prenesenom značenju se upotrebljava za izražavanje posljedične reakcije – emocionalno preživljavanje i nadilaženje osjećaja beznada i očaja nakon gubitka drage osobe, rastanka ili saznanja tužne vijesti. Prema *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku*, u ruskom jeziku upotrebljavaju se i frazemske varijante *ранить душу кому, навести грусть на кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 251).

U hrvatskom jeziku upotrebljava se izraz *slomiti srce* komu, sa značenjem ‘učiniti nesretnim, jako ožalostiti koga’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 556). Slomiti čije srce znači povrijediti koga na psihološkoj razini (Kovačević, 2012: 195). Hrvatski i ruski ekvivalent spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti zbog iste strukture.

Tip frazeološke sveze je glagol + imenica u akuzativu.

С лёгким сердцем

Ovaj imenički frazem ima strukturni oblik sveze riječi te sadrži konotativnu značajku odobravanja. Izraz se upotrebljava u razgovornom stilu, a ima značenje ‘lako, bez tjeskobe, bez žaljenja, bezbrižno’. Izraz se temelji na metafori koja uspoređuje težinu srca sa mirnim emocionalnim stanjem osobe. Redosljed leksičkih sastavnica u frazemu je fiksiran, a u ruskom jeziku upotrebljavaju se i frazemski sinonimi *по доброй воле, за милую душу, с дорогой душой* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 290).

Hrvatski ekvivalent je *drage volje*, sa značenjem ‘vrlo rado, bez protivljenja, bez opiranja’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 667). Ekvivalenti nemaju istu sintaktičku strukturu, iako su oba imenička frazema,

somatizam *сердце* se pojavljuje samo kod ruskog izraza, dok hrvatski ekvivalent upotrebljava imenicu *volja*, što hrvatski izraz ne čini somatskim frazemom, a izrazi su svrstani u skupinu nepodudarnih frazema.

Tip frazeološke sveze je prijedlog + pridjev u instrumentalu + imenica u instrumentalu.

Сердце (душа) в пятки ушло у кого

Ovaj frazem ima strukturni oblik frazemske rečenice, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a označava ‘iznenadan osjećaj straha, tjeskobe ili očaja zbog nekakvog neočekivanog i nepredviđenog događaja ili situacije’. Temelj izraza je mitološka ideja o sposobnosti srca (duše), izvoru i žarištu osjećaja, da se kreće u tijelu. Odsustvo srca sa pravog mjesta – u prsima – i njegovo pomicanje na periferiju ljudskog tijela znači remećenje normalnog stanja stvari koje ugrožava život osobe, što se tumači strahom ili smrću. U *Hrvatsko-ruskom frazeološkom rječniku* navode se i ruski frazeološki sinonimi *сердце ушло у кого, в сердце (груди) что-то оборвалось у кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 251). Redoslijed leksičkih sastavnica frazema nije fiksna.

Hrvatski ekvivalent *srce je sišlo u pete* komu, sa značenjem ‘jako se preplašiti, osjećati veliki strah’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 556) te strukturom dvodijelne rečenice (Kovačević, 2012: 58-59), ima istu strukturu kao i ruski ekvivalent, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + prijedlog + imenica u akuzativu + glagol.

Сердце (душа) на месте у кого

Frazem koji ima strukturu dvodijelne rečenice u kojoj su izrečeni subjekt i predikat. Izraz ima konotativnu značajku odobravanja, a upotrebljava se u književnom stilu. Izraz predstavlja ‘osjećaj mirnoće i zadovoljstva, znajući da su bliski ljudi u redu, a moguće nevolje otklonjene’. Komponenta *на месте* ukazuje na povoljnu situaciju u kojoj se čovjek nalazi – srce je na mjestu, što znači da je sve u redu. Okrugle zgrade ukazuju na leksičko variranje između somatizma *сердце* i

pojma *душа*, kao emocionalnim središtima čovjeka, a redosljed leksičkih sastavnica u frazemu je fiksna.

Hrvatski ekvivalent *srce je na mjestu* komu, sa značenjem ‘smiren je, zadovoljan je tko’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 556), ima istu semantičku i sintaktičku strukturu kao i ruski izraz što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + prijedlog + imenica u lokativu.

Сердце замерло у кого, от чего

Ovaj frazem ima strukturni oblik dvodjelne rečenice u kojoj je izražen subjekt i predikat te pripada razgovornom stilu. Izraz ima konotativnu značajku ekspresivnosti, a u prenesenom značenju označava – ‘netko se jako preplašio’, tj. ‘netko je osjetio veliki strah, veliki nemir’.

U hrvatskom jeziku u upotrebi je izraz *srce je stalo* komu <od straha> (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 556) koji je iste strukture kao i ruski mu ekvivalent, čime ova dva izraza spadaju u skupinu frazema potpune podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagol.

Сердце разрывается <на части> у кого

Ovaj frazem ima strukturni oblik dvodjelne rečenice u kojoj je izražen subjekt i predikat. Izraz ima konotativnu značajku neodobravanja, a upotrebljava se u razgovornom stilu. Izraz označava ‘nepodnošljivu bol u srcu, patnju ili čežnju uzrokovanu sažaljenjem ili suosjećanjem prema osobi koju simpatiziramo’. U ruskom jeziku u upotrebi je i frazemska varijanta *сердце кровью обливается у кого* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 251).

Hrvatski ekvivalent *srce se para (kida, cijepa)* komu, sa značenjem ‘osjećati veliku tugu, biti očajan’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 557), ima istu semantičku i sintaktičku strukturu kao i ruski izraz, što ih svrstava u skupinu frazema potpune podudarnosti. Srce kao spremište ljudskih osjećaja vizualizirano je kao krhki predmet lako lomljiv čijom povredom dolazi do povrede ljudskih osjećaja (Kovačević, 2012: 195).

Tip frazeološke sveze je imenica u nominativu + glagol + <prijedlog + imenica u akuzativu>.

Скрепя сердце

Ovaj glagolski frazem upotrebljava se u razgovornom stilu te ima strukturni oblik sveze riječi. Izraz ima značenje ‘nerado, nevoljko, preko svoje volje učiniti nešto ili djelovati’. Izraz se povezuje s gestom hvatanja za srce pri njegovom snažnom kucanju zbog nekakvog uzbuđenja ili uznemirenosti te se na taj način pokušava smiriti otkucaje, pridržavajući srce da ne iskoči. U ruskom jeziku u upotrebi su i frazemski sinonimi *с тяжёлым сердцем*, *со стеснённым сердцем* (Menac, Fink Arsovski, Blažina, Venturin, 2011: 251).

Hrvatski ekvivalent *teška srca*, sa značenjem ‘teško, s mukom, jedva, nerado’ (Menac, Fink Arsovski, Venturin, 2014: 558). Izrazi nisu iste strukture – hrvatski izraz je imenički frazem koji dijeli isti somatizam, *srce*, sa ruskim ekvivalentom, što ih svrstava u skupinu frazema djelomične podudarnosti.

Tip frazeološke sveze je glagolski prilog + imenica u akuzativu.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada je analizirati te usporediti hrvatske i ruske frazeme koji u svom leksičkom sastavu sadržavaju somatizam, točnije, kao sastavnicu imaju dio ljudskog tijela. U radu je ukupno analizirano 80 ruskih frazema sa somatskim sastavnicama *glava*, *oči*, *noge*, *ruke* i *srce*, po 16 frazema za svaku sastavnicu, kojima je pridruženo 90 hrvatskih frazema prema frazeološkom značenju. Osim frazeološkog značenja, tj. semantičke strukture, frazemi su analizirani i prema sintaktičkoj strukturi iz čega su izvedeni sljedeći podaci – analizirani korpus podijeljen je u četiri skupine: potpuna podudarnosti frazema hrvatskog i ruskog jezika, djelomična podudarnost frazema hrvatskog i ruskog jezika, nepodudarnost frazema hrvatskog i ruskog jezika te ruski frazemi bez hrvatskog ekvivalenta. Prema konzultiranim rječnicima, najplodniji je korpus frazema sa somatskom sastavnicom *glava*, dok su najmanje zastupljeni frazemi sa somatskom sastavnicom *srce*.

Od ukupno 90 analiziranih frazema hrvatskog jezika, njih 48 spada u skupinu frazema potpune podudarnosti, ili 53.33% analiziranog korpusa, od čega 8 frazema sa sastavnicom *glava*, 11 sa sastavnicom *oči*, 9 sa sastavnicom *noga*, 10 sa sastavnicom *ruka* te 10 frazema sa sastavnicom *srce*. Njih 24 spada u skupinu frazema djelomične podudarnosti, ili 26.66% analiziranog korpusa, od čega 3 frazema sa sastavnicom *glava*, 4 sa sastavnicom *oči*, 5 sa sastavnicom *noga*, 4 sa sastavnicom *ruka* te 8 frazema sa sastavnicom *srce*. Nadalje, 18 frazema svrstano je u treću skupinu, tj. 20% analiziranog korpusa, od čega 4 frazema sa sastavnicom *glava*, 3 sa sastavnicom *oči*, 6 sa sastavnicom *noga*, 4 sa sastavnicom *ruka* te 1 frazem iz korpusa frazema sa sastavnicom *srce*. Posljednjoj skupini, skupini ruski frazema bez hrvatskog ekvivalenta, pripada postotak od 5.68% , točnije, 5 ruskih frazema nema hrvatski ekvivalent, od čega po 2 frazema sa sastavnicama *glava* i *noga* te jedan frazem iz korpusa frazema sa sastavnicom *ruka*.

Gledajući opseg frazema oba jezika, najbrojniji su frazemi strukturnog oblika sveze riječi (64 ruska frazema, 73 hrvatska frazema), zatim slijede frazemi sa strukturom frazemske rečenice u znatno manjem broju (14 ruskih frazema, 14 hrvatskih frazema) te nekolicina frazema sa strukturom fonetske riječi (2 ruska frazema, 3 hrvatska frazema).

Prema vrsti frazema, među frazemima oba jezika prednjače glagolski frazemi – njih čak 99, ili 58,23%, dok su imenički frazemi zastupljeni u manjem broju – 47 frazema ukupnog analiziranog korpusa, tj. 27.6%. Što se jezičnog stila tiče, najzastupljeniji su frazemi razgovornog stila, a tek nekolicina frazema pripada književnom stilu.

Iz svega navedenog da se zaključiti da su somatski frazemi jedna od najbrojnijih skupina u frazeologiji. Vidljiviji dijelovi tijela, kao što su glava, ruke, noge, oči itd. zastupljeniji su i plodoniji korpus od unutarnjih organa ljudskog tijela. U somatskim frazemima dijelovi tijela zadržavaju svoje osnovne funkcije, a veliku ulogu u njihovu razumijevanju ima simbolika koja je kulturološki određena. Tome shodno, ne čudi sličnost dobivenih podataka u ovom radu, uzimajući u obzir slavenske korijene, tj. nasljeđe praslavenskog jezika te činjenicu da se hrvatska frazeologija razvila pod utjecajem ruske frazeologije. O upotrebi određenog somatskog frazema odlučit će situacija ili širi kontekst, a slušatelj će dobiti dodatne informacije o stavu govornika koji proizlazi iz čovjekova ukupnog znanja o svijetu.

7. BIBLIOGRAFIJA

LITERATURA

- 1) Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- 2) Kovačević, Barbara. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 3) Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: KNJIGARA.
- 4) Menac, Antica. Fink Arsovski, Željka. Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada LJEVAK d.o.o.
- 5) Menac, Antica. Fink Arsovski, Željka. Mironova Blažina, Irina. Venturin, Radomir. 2011. *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik*. Zagreb: KNJIGARA.
- 6) Opašić, Maja. 2014. „Općeeuropski frazemi hrvatskog jezika u *Rječniku stranih riječi* Bartoljuba Klaića“. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 40/2. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci: 411-434.
- 7) Ларионова, Ю. А. 2014. *Фразеологический словарь современного русского языка*. Москва: Аделант.

WEB LITERATURA

- 1) Hrvatski jezični portal, URL: <http://hjp.znanje.hr/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 2) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Hrvatska enciklopedija, URL: <http://www.enciklopedija.hr/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 3) WorldProject. The Holy Bible International, URL: <https://www.wordproject.org/bibles/cr/>, (pristupljeno: 30. siječnja 2019.)
- 4) WorldProject. The Holy Bible International, URL: <https://www.wordproject.org/bibles/ru/>, (pristupljeno: 31. siječnja 2019.)
- 5) Большой толково-фразеологический словарь Михельсона, URL: https://dic.academic.ru/contents.nsf/michelson_old/, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 6) Большой словарь русских поговорок, URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/proverbs/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)

- 7) Словарь крылатых слов и выражений, URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 8) Словарь многих выражений, URL: https://all_words.academic.ru/, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 9) Словарь синонимов, URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_synonims/, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 10) Толковый словарь Дмитриева, URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/dmitriev/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 11) Толковый словарь Ожегова, URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 12) Учебный фразеологический словарь, URL: <https://phraseologiya.academic.ru/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 13) Фразеологизмы – примеры, значения, картинки, URL: <http://frazbook.ru/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 14) Фразеологический словарь русского литературного языка, URL: <https://phraseology.academic.ru/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 15) Фразеологический словарь русского языка, URL: https://phrase_dictionary.academic.ru/, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 16) Этимологический словарь русского языка Крылова, URL: <https://krylov.academic.ru/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)
- 17) Этимологический словарь русского языка Макса Фасмера, URL: <https://dic.academic.ru/contents.nsf/vasmer/>, (pristupljeno: 9. siječnja 2019.)

8. SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je usporedba hrvatskih i ruskih frazema koji kao sastavnicu imaju dijelova tijela. Da bi se usporedba provela, potrebno je prvo analizirati te iste frazeme. U radu se analiziraju frazemi sa somatskom sastavnicom, kao jedan od najbrojnijih korpusa frazeologije oba jezika. Obzirom da su vidljiviji organi zastupljeniji među sastavnicama somatskih frazema, ovaj rad se bazira na frazemima koji kao sastavnicu imaju *glavu, oči, ruku, nogu* te *srce* – jedini unutarnji organ među analiziranom građom.

Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio rada posvećen je frazeologiji i njenoj osnovnoj jedinici – frazemu, te je pažnja usmjerena na teorijski dio, točnije, na definiciju frazeologije, a samim time i frazema, njegovom opisu, podrijetlu te klasifikaciji. Drugi dio rada posvećen je analizi sa semantičkog i sintaktičkog aspekta, točnije, ruskim frazemima određeno je frazeološko značenje, podrijetlo i motiviranost te su im pridruženi njihovi hrvatski ekvivalenti, tj. frazemi koji se podudaraju u semantičkom značenju.

Obzirom na slavenske korijene te činjenicu da se hrvatska frazeologija razvila pod utjecajem ruske, velika većina analiziranih frazema se u potpunosti podudaraju te se pojavljuju u strukturi sveze riječi.

Ključne riječi: frazeologija, frazem, somatska sastavnica, hrvatski jezik, ruski jezik, sveza riječi

9. РЕЗЮМЕ

Сопоставление хорватских и русских фразеологизмов, которые содержат компонент «часть тела»

Тема этой дипломной работы – сопоставление хорватских и русских фразеологизмов, которые содержат компонент «часть тела». С этой целью в работе анализируются фразеологизмы с соматическим компонентом, как один из самых многочисленных фразеологических корпусов в обоих языках. Принимая во внимание, что внешние органы наиболее широко представлены в составе соматических фразеологизмов, эта работа охватывает идиомы с компонентами *голова, глаза, рука, нога и сердце* – единственный внутренний орган среди анализируемого материала.

Работа разделена на две части. Первая часть работы посвящена фразеологии и её основной единице – фразеологизму, а особое внимание уделяется теоретическим проблемам, точнее, определению фразеологии и фразеологизмов – их описанию, происхождению и классификации. Вторая часть работы посвящена анализу семантических и синтаксических аспектов, точнее, определению лексического значения, происхождения и мотивированности устойчивых выражений русского языка и определению их хорватских эквивалентов, которые имеют то же самое значение.

Учитывая общие славянские корни и тот факт, что хорватская фразеология развивалась под влиянием русской фразеологии, большинство анализируемых фразеологизмов полностью совпадают в обоих языках и имеют структуру словосочетания.

Ключевые слова: фразеология, фразеологизм, соматический компонент, хорватский язык, русский язык, словосочетание

10. ABSTRACT

The comparison of Croatian and Russian idioms with a body part component

The aim of this thesis is the comparison of Croatian and Russian idioms with a body part component. In order to compare, firstly, it is necessary to analyze the idioms. The thesis analyzes idioms with a somatic component as one of the most numerous corpuses in the phraseology of both languages. Since the more visible organs are more represented among somatic phrases, this paper analyzes idioms with a component such as *head, eyes, arms, legs, and heart* - the only internal organ among the analyzed material.

The work is divided into two parts. The first part of the paper explains the term phraseology as well as its basic unit - idioms, and provides a theoretical framework, more precisely, the definition of phraseology, and thus the idiom, its description, origin and classification. The second part of the paper deals with the analysis of the semantic and syntactic aspects, more precisely, the Russian idioms are predetermined by phraseological meaning, origin and motivation. In addition, their respective Croatian equivalents, i.e. the phonemes that coincide in semantic meaning, are presented in the thesis.

Given the Slavic roots and the fact that Croatian phraseology developed under the influence of Russian, the vast majority of the phrases fully correspond and appear as word conjunctions.

Key words: phraseology, idiom, somatic component, Croatian language, Russian language, word conjunction